

Naše planine

NAŠE PLANINE

Revija Planinarskog saveza Hrvatske

»Le Nostre Montagne« — Rivista della Federazione Alpina Croata

»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the Alpine Association of Croatia

»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Izдавач: Planinarski savez Hrvatske

Urednik: Dr Željko Poljak, Zagreb, Cesarčeva 5. II

Redakcioni odbor: prof. dr Vladimir Blašković, prof. Srećko Božičević,
Petar Lučić-Roki i prof. dr Mihajlo Pražić

Adresa uredništva: »Naše planine«, Zagreb, Gajeva 2a, telefon 37-316

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata za pojedince iznosi 600 dinara, a za kolektive i ustanove 1200 dinara. Cijena pojedinom dvobroju 150 dinara. Pretplate se šalju čekom na Planinarski savez Hrvatske Zagreb (za »Naše planine«) na tekući račun 400-21-3-1235

Tisak: »ZAGREB«, Zagreb, Preradovićeva 21-23

GODINA XIV

STUDENI—PROSINAC 1962.

BROJ 11—12

SADRŽAJ

Srećko Božičević: Posljednje stranice dnevnika	141
Vladimir Horvat: Kako je nastalo ime »Šumarov grob«	246
H. Čaušević: Zapisi s Veleža	247
Vladimir Skendrović: Kroz Prokletije	250
Ivo Ott: Kako je nastala Karlovačka transverzala	253
Uzeir Beširović: Na zelenim pašnjacima Bitovnje	259
Ing. Oleg Šćedrov: Kako sam doživio Kanin	263
Eduard Kušen: Vatreno krštenje	267
Dušan S. Krivokapić: Planinske opasnosti na Šar-planini	273
Uzorni planinarski rad pionira u Splitu	270
Diskusija o Medvednici	271
Iz literature	279
Vijesti	281

Slika na naslovnoj stranici:
Planinarski dom kod Jezerca na Prenju

Foto: U. Beširović

NAŠE PLANINE

GODINA XIV

STUDENI—PROSINAC 1962.

BROJ 11—12

Srećko Božičević, Zagreb

Posljednje stranice dnevnika

U povodu smrti Vladimira Horvata

Iako je prošlo već dosta dana od 29. IX 1962., kada smo mu odali posljednju počast okupljeni oko njegova groba, činjenica da ga više nema među nama još je uvijek neshvatljiva. Još uvijek vjerujemo da luta stazama Medvednice, da ćemo ga svakako jednog dana sresti i porazgovarati s njime. Ali uzalud čekamo! Nećemo ga više vidjeti! Iza njega ostala su samo sjećanja na njegov život i rad, a i vidljivi rezultati toga rada.

Bilo je oko pola osam na večer, kad se toga dana Horvat vratio s Medvednice. Zadovoljno je pričao o provedenom danu i o poslu koji su imali na »Stubama«. U njegovu dnevniku ostalo je zapisano:

»Bio na Sljemuenu i »Stubama« u vedrom raspoloženju sa Šku-
dašima. Zabijali klinove. 1375 puta na Medvednici, 670 puta na
»Stubama«, 1120 puta u Rauhovojoj lugarnici.«

U dnevniku je ostalo neispisano desetak praznih stranica i jedna neostva-
rena želja — posjetiti Medvednicu 1500-ti puta.

24. IX 1962.

Nalazio sam se na terenu izvan Zagreba i, ne sluteći zlo koje je iznenada došlo, čitao sam primljenu razglednicu (posljednju!) od Horvata. Po već uobičajenoj navici javlja mi se pišući o novostima s njegovih stuba i o planinarskim događajima u Zagrebu. Ostao je onaj isti: stalno je nešto radio, popravljao i planirao. Između ostalog javlja mi je:

»Iskorištavam lijepo vrijeme, pa sam dosad namaljao, nacrtao i s dečkima postavio 34 planinarske ploče. Biruški donio 20 klinova (stare, 2 cm široke cijevi za sajle na stubama). Ne znam na koga da se obratim za 30 m sajle? Crtam žig televizijskog tornja, koji još nije gotov. Kon-Tiki je dobro posjećivan. Ova poslana slika nije u prometu kao razglednica. Od ostalih motiva ovih dana Tomislavov dom dobio 3000 komada razglednica.

26. IX 1962.

Više ga nema među nama! Napustio nas je tiho i iznenada. Njegova soba ostala je pusta.

Toga dopodneva mnogi su se vratili začuđeni ispred njegovih vratiju. Tražili su ga i posjećivali kao obično. I kada im je kazano da je Vlado umro, odgovarali su: »Ma što se šalite, sigurno je otisao u dučan ili je na Sljemuenu!«

Bilo nas je mnogo koji smo htjeli, da je to zaista šala! Ali ne, bila je to kruta istina...

28. IX 1962.

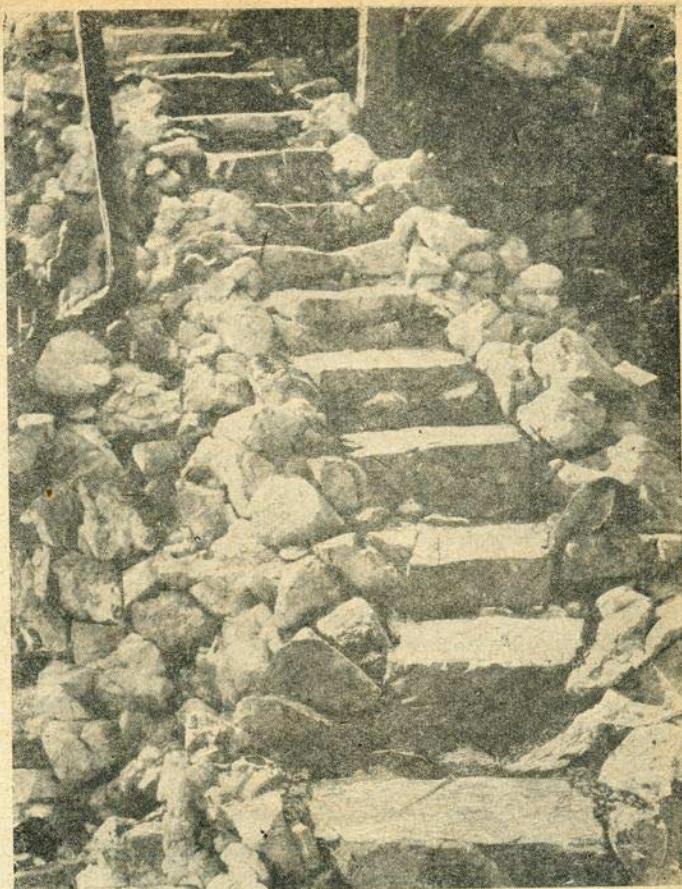

Mirogoj, vijenci i cvijeće. Duga kolona ljudi, prijatelja i planinara i pčzna-
nika. Potišteni su. Na ramenima šestorice mladića, mlađih suradnika i poma-
gača, lijes sa posmrtnim ostacima Vladimira Horvata. Jedan od njih bio je u
danima svog prvog susreta s pokojnikom na njegovim stubama još srednjoško-
lac. Danas je inženjer, aktivan planinar i vrstan speleolog. Na desetke takvih
ljubitelja odgojio je Horvat.

Zapala me tužna dužnost da nad otvorenom rakom govorim po posljednji
put prijatelju, da kažem onima, koji nisu znali za njegova djela i za njegov
rad, zašto tugujemo za njim:

Žalosni zbole, dragi i neprežaljeni Vlado, planinarski prijatelju i učitelju!

Još prije pet dana obilazio si svojim stubištem na Medvednici, susretao
nas, mlađe i svoje starije prijatelje planinare. Za svakog od nas našao si
prikladnu riječ, pozdrav, osmijeh, pouku ili savjet. Znao si svaku stazu naše
planine, radovao si se svakom svom odlasku na nju, jer je ona postala dio Tebe.
Radovao si se gradeći svoje stube sa željom, da svima nama olakšaš put u
ljepotu, koju je sakrivala neprolazna šikara. Radovao si se radeći i ne tražeći
ni od koga pomoći. Radovao si se zajedno s nama, kada su često puta na sto-
tine i stotine ljudi — planinara i neplaninara — dolazili za vrućih dana da
se odmore u hladovlji Tvoga Kon-Tikija i Srneca. Ne možemo i ne smijemo

Horvatove stube

zaboraviti Tvojih ruku, Tvoog nastojanja i brojnih uspjeha! Ne možemo vjerovati, da Te preksutra nećemo sresti na stazi prema Rauhovoј lugarnici i u tišini Tvojih stuba...

Mnogi su se čudili Tvojem stvaranju, čudili su se i nisu znali, da u njemu s gledišta čovječnosti nije ništa neobična. Zar svatko od nas nije dužan, da kao pojedinac, kao član ljudske zajednice, nešto radi i stvara?

Tvoja djela razasuta su našim planinama — sve tamo od snježne Jahorine, Plitvičkih jezera, Samoborskog gorja i Medvednice, Kleka, Julijskih Alpi i Karavanki, pa kroz tamu pećina Vrlovke, Veternice i Medvednice, u koje si ulazio učeći nas, da zavolimo tamno podzemlje i sve što je lijepo i vrijedno da se voli. Zaslужnim ljudima podižu se spomenici; a Tebi naš voljeni Vlado, da li je potrebno sagraditi spomenik? Zar Tvoje spomenike nisu već sagradile Tvoje ruke i Tvoja ljubav za planine? Tvoje ime uklesano je, ne samo pet stotina puta, već mnogo više u svakoj Tvojoj stubi na zagorskoj strani Medvednice, na izvoru Mrzljaka i Šumareva groba, u tami »Francuskih« rudnika ispod skijaške žičare, u stotinama crveno-bijelih i plavo-bijelih markacija, žablica i putokaza, koje si za nas i s nama postavljaо. Tvoj spomenik su deseci tisuća Tvojih razglednica iz Rauhove lugarnice, Puntijarke i Tomislavova doma, Tvoj

su spomenik umjetničke fotografije naših planina, Tvoje zanosne riječi napisane u »Našim planinama«, uz mnogo priznanja, koja si primio za života.

Mnogo si nas naučio i obavezao, da Tvoja djela čuvamo ne samo radi pješčeta prema Tebi već i radi sviju onih, koji dolaze i koji će dolaziti da se odmore i da uživaju u ljepotama Medvednice.

U njihovo ime i u ime sviju nas — hvala po stotinu puta za sve ono što si za zajednicu učinio, ono što nadživljuje Tebe i što će nadživjeti i nas. Neprežaljeni, prijatelju Vlado, hvala Ti i slava!

Na grob su postavljeni vijenci i cvijeće. Na njima se skupilo mnogo pčela. Netko je kazao:

— Evo ih, došle su i one!

— Da, došle su, jer ih je privukao miris cvijeća, ali bilo je i pravih planinarskih »pčelica«!

— Zar niste vidjeli male »pčelice« iz Donje Stubice? Onu grupu pionira-planinara, koja je došla u svojim uniformama, s planinarskim naprtnjačama, zastavom i načrtanom pčelicom na kapama?

— Nemojte se čuditi, Vlado je bio njihov veliki prijatelj!

27. IX 1962.

U njegovoj radnoj sobi sve je ostalo netaknuto. Na zidovima njegove fotografije iz planina, na stolu zadnji negativi, crteži i skice. Crtež televizijskog tornja i pripremljena smanjenja za izradu planinarskog žiga, papirići s bilješkama, sakupljen materijal za članak o slapu Soporu, dnevnik, knjige utisaka sa »Stubu« i crtači pribor.

Na stolu je i gipsana figurica »planinara«. Ovo mu je prije nekoliko dana poklonio njegov najmladi pomagač na stubama — mali Branko. Figuru »planinara« kupio je u Sloveniji, gdje je bio sa svojom mamom i tatom na godišnjem odmoru.

Branko je stajao pored prozora Horvatove sobe sa svojim vršnjacima iz ulice. Pozvala ga je pokojnikova sestra:

— Dodi, Branko, malo do mene!

Kada je došao u stan, odvela ga je u sobu i sa stola je uzela spomenutu figuricu.

— Uzmi ovo, Branko, i čuvaj kao uspomenu na Horvata. Neka Te to sjeća na njega!

Male ruke bojažljivo su uzele figuricu, oči tužno pogledale prema stolu i stolici, gdje je još prije nekoliko dana sjedio njegov prijatelj Horvat. U malem očima skupile su se suze. Gotovo je potrčao prema vratima i jedva čujno izgovorio:

— Hvala Vam!

Jurio je niza stepenice, pretrčao cestu i nestao u susjednoj veži. Tog popodneva više ga nismo vidjeli u igri s njegovim vršnjacima.

30. IX 1962.

Medvednica! Silazimo zagorskom stranom prema Stubici. Na prvoj stepenici »Horvatovih 500 stuba« — položen stručak poljskog cvijeća. Još je jedan stručak bio u Srnecu na prvoj stolici uz potok.

Uspomena počinje da živi. Jedan čovjek nije zaboravljen!

Listam zadnju — četvrtu knjigu utisaka sa »500 stuba«. Skoro je puna. Ostalo je praznih nekoliko stranica. Čitam zabilješke planinara. Onaj koji zna, što znači izgraditi novo izletište na Medvednici, najbolje će osjetiti, što znače ovi kratki zapisi:

- Proputovali planinari iz Zenice kroz Zagreb i posjetili »Stube«.
- Jedan stolar iz Zagreba poklonio ploče za oznake i putokaze.
- Posjeta grupe izviđača iz Bedekovčine.
- Posjet jednog Švicarca i Amerikanca.
- Grupa planinara Planin. društva »Matica« iz Ljubljane posjetila »Stube«.

Premalo je prostora, da nabrojimo bar jedan dio, ali zapišimo samo zadnji zapis iz knjige posjeta.

Voda grupe od 35 članova PD »Sutjeska« iz Zagreba:

— »Svi izletnici slažu se da su stube i »Srnek« najljepši kutić Sljemeна. Naročito im je bilo drago, što su tom prilikom upoznali i druga Vladimira Horvata, koji je uložio ogroman trud, da bi te ljepote Medvednice otkrio većem broju ljudi. Svakako, tko je jednom bio na stubama i u »Srneku« doći će opet i dovesti druge.«

Zadnje stranice planinarskog dnevnika i zapisa ostale su prazne i neispunjene. Jedno započeto djelo neće biti zapušteno, jer je ljubav za nj i za Planinu duboko usaćena u naše srce.

Usadio ju je naš planinarski učitelj i prijatelj Vladimir Horvat...

Horvatov »Srnek«

Vladimir Horvat

Kako je nastalo ime „Šumarev grob”

U gorskoj uvali zapadno od Puntijarke, po visini drugog vrha Medvednice, uzdi-gla se nedaleko izvora potoka Blizneca 12 metara visoka stijena zelenog škriljeva (od kojeg je izgrađena jezgra Medvednice). Ta stijena poznata je pod imenom »Šumarev grob».

Iz pukotine u stjeni teče izvrsna pitka voda. Stijena je vrlo upadljiva i slikovita, ali na njoj ne vidimo nikakvih znakova po kojima bi se moglo zaključiti da je netko ovdje sahranjen. Ime tog »groba« vezano je uz jednu osobu.

Između godine 1930. i 1932. zagrebačka Gradska šumarija gradila je šumski kolnik koji se odvaja na devetom kilometru sljemenske ceste na desno i nastavlja podno »Runolistovog doma« sve do spomenutog potoka. Pri završetku izgradnje ceste, prilikom očevida, gradski odbornici, zaduženi za Medvednicu, upriličili su na malom proplanku veselicu. Na tom su mjestu postavljene klupe i stolovi, i tu se, naravno, peklo, gostilo i nazdravljalo.

Kada su tom prilikom upravitelja šumarije inž. Albina Leusteka uzvanici upitali za porijeklo imena »Šumarev grob«, on je izjavio da je to ime poteklo od njega samoga. Njemu se ta stijena toliko svidjela, da je zaželio u njoj naći posljednje počivalište.

U to doba bilo je ovo ime već upisano u gradskim mapama. Upotrebljavalо ga je šumarsko osoblje, a uskoro je postalo popularno i među planinarkama. Planinari su kasnije tu postavili i natpisnu ploču i proveli markaciju. Tada je i novoizgradeni kolnik dobio ime »Šumarev put«.

Inž. Albin Leustek rođen je 1890. godine, a umro je 1947. g. i pokopan u Šestinama. Bio je član Hrvatskog planinarskog društva. Njegovim nastojanjem izgrađena je i planinarska staza od Gračana preko Adolfovca do Sljemena, koja je prozvana »Leustekovim putom«.

Leustekovu želu za ukopom na tako neobičnom mjestu vjerojatno je potaknula poznata grebница vlastelina Jankovića u Papuku povrh slapa Jankovca. Iako u medvedničkoj stjeni nitko nije sahranjen, ona još i danas nosi ime »Šumarev grob« — ime bezimenog pokojnika.

Zapis s Veleža

Debeo i zdepast oblak doluta odnekuda sa sjevera i nasuka se na Veležu, pa rasporen oštrim bridovima vrelog kamenja iscijedi prve kapi. Nešto kao radost šiknu iz koliba i čobani zavriskaše, dok vrtače na grmljavini odgovaraju jekom.

A oblak samo vragoljasto poprska rani rujanski dan i onako iskasapljen ode dalje tragom Neretve, čija se voda boje apsenta ljeskala u dolini. Iskopane duplje presahlih izvora zazvoniše prazninom, a Botin — tako nazivaju najviši vrh Veleža — još više iskrivi svoj krivi vrat. Danas nam se učini nekako blizu, gotovo na dohvatzanje ruke, a još jučer smo izgubili duge sate pune žeđi da mu se primaknemo.

Kao razvučena opruga pokvarenog sata iz Mostara se izvlači alpska cesta na Brasinu, najzapadniji vrh Veleža (1897 m — gradilište TV relejne stanice!) i na svakoj svojoj serpentini postavlja nam zasjede gorčine i razočaranja. Ako se gotovo na liniju vrha Veleža (Brasina je samo 72 m niža od Botina!) može izići bez ikakve muke na ledima usopljenog motora, zar čitav Velež predstavlja uopće neku planinarsku vrijednost? Tako sjekući serpentine i nas prešijecaju stara pitanja i problemi o planinskim cestama, motorizaciji i planinarstvu, da uskoro gore na hrbatu gotovo sve zaboravimo i dohvativši se bespuća pojurimo kao djeca prema Botinu.

A kada nam već na prvima kilometrima hrbatskog hoda — a od Brasine do Botina ima 7 km zračne linije! — nestane daha, kada sunce i vrtače iscijede snagu, a žeđ slijepi usta i grlo, tada iščezava i posljednji trag gorčine na cestu, jer živo uviđamo da Velež ipak nije izgubljen čak ni za planinarenje teže kategorije.

Ali ipak u nama i nadalje kopka jedna misao, koju uzalud potiskujemo. Na kraju smo prisiljeni priznati sami sebi da smo od Veleža očekivali više. Ova planina impresionirala nas je mnogo snažnije dok smo je gledali iz daljine. I sad se živo sjećamo jednog kasnog jesenskog dana kad smo sa Cetinja na Prenju promatrali finalnu trku boja u prenskim gvozdovima. Svuda je prevladavala zatvorenosmeđa boja trulog lišća, boja sirotinjskih mrtvačkih sanduka. I odjedamput pogled je na jugu uhvatio barijeru Veleža, koja je osvijetljena zracima onemoćalog sunca izgledala nezaboravno veličanstvena. Od tada smo Velež tražili sa svake moguće planinske točke, i sa Crvnja, i sa Zelengore, i sa Čvrsnicē, i po bezbroj puta stvarali plan da vidimo šta se nalazi iza njegovog okomita sjevernog zida.

A danas sa Botina uviđamo da je Velež samo jedna duga i uska greda, koja se gotovo u ravnoj liniji pruža od Mostara do Nevesinjskog polja. Njegov hrbat je lagano, sasvim lagano zatalasan, tako da po njemu pogled klizi bez smetnji. Još da nije ovog nagnutog i posrnulog Botina, koji nešto jače strši, Velež bi bio gotovo bez ijedne izrazitije tačke.

Prema sjeveru planina se okomito ruši i pravi onaj impresivni zid od finih pravilnih slojeva, koji su na više mjesta načeti usjeklinama i točilima, tako da i u ovoj na oko neprohodnoj barijeri postoji nekoliko ne odviše teških prolaza. A prema jugu — pretjerano govoreći — Velež kao da ne postoji. Od

uskog hrpta odvaja se manje ili više kosa padina, koja se neprimjetno gubi u Podveležju. Ova roava i bubuljičava kosina, puna škrapa i vrtača, izgleda na momente kao ogromni termitnjak ili boravište nekih divovskih moljaca.

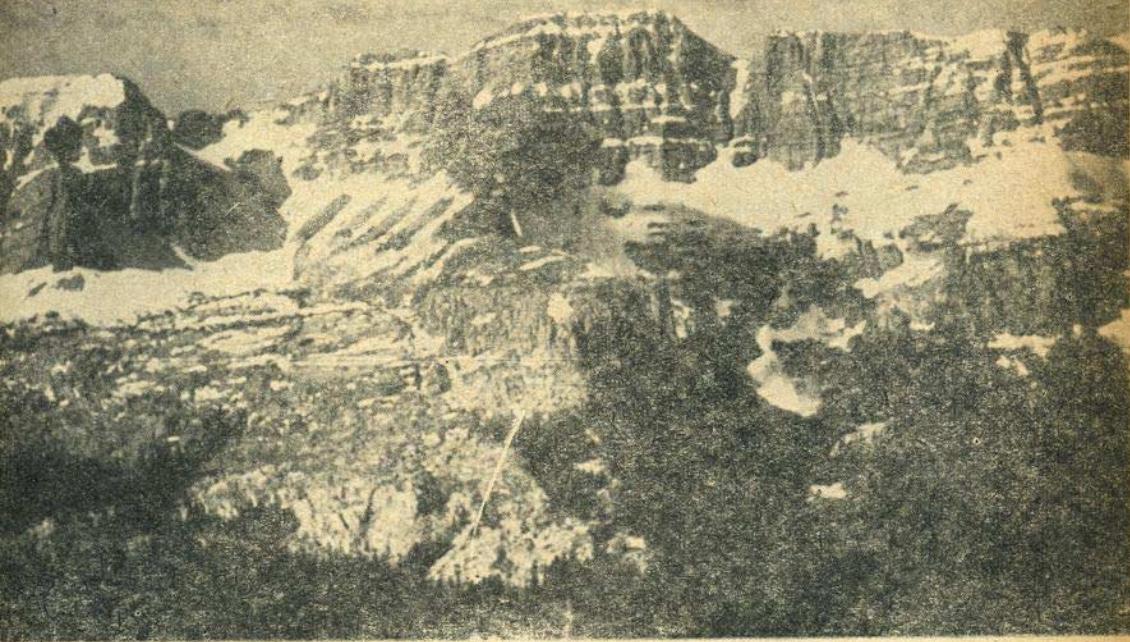
Razvučen u dužinu, a sa sjeverne strane gotovo ravnomjerno uzdignut u visinu poput kakve velike utvrde, Velež izgleda kao da nema širine. To je planina bez treće dimenzije, u koliko uopće u ovom našem relativnom svijetu postoje samo tri dimenzije.

Tako eto ovaj prekrasni sjeverni zid Veleža nije ništa drugo nego obična potemkinska igra prirode, kulisa, koju s juga podupire kosa padina, puna halucinantnih pejzaža ljutog krša.

Zbog toga upijajući s Botina otvorene vidike na sve strane, gotovo nasilno nam se nameće misao, kojoj će se geolozi i tektoničari možda slatko nasmijati, da je Velež samo relikt, ostatak neke velike planine, koja je nekad davno kliznula i potonula u dubinu i tako stvorila pored ostalog i krško polje Zijemlje, a za uspomenu našim pokoljenjima ostavila samo jedan kitnjasti zid da zaustavlja nalete sjevernih vjetrova i da nas privlači svojom varljivom ljepotom.

Nećujno kao kradljivci ostavili smo jednog vjetrovitog jutra Velež i marniranom stazom preko Pločnog užurbano se uputili Ruištu i Prenju sa životom željom da što prije najđemo na izvor tekuće vode koji nije presušio, i da se po volji nakon toliko dana umijemo. Čim se je šuma Pločnog zaklopila iza nas, pokušali smo da sredimo utiske i izdvojimo najsnažnije, ali bez uspjeha. Ova osamljena hercegovačka planina, koja nije našla svoje mjesto ni u jednom bosansko-hercegovačkom planinarskom vodiču (usp. Kroz planine Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1935), iz blizine ne umije da osvajja. Nije dovoljno ni surova, niti pitoma, da bi nam mogla na prvi pogled zaustaviti dah i neizbrisivo se uvući u svaku poru naših osjećaja. Zato na Veležu, više od samog Veleža, putnika privlače — čini nam se — široki i daleki vidici, koji slobodno plove sa hrptu, a posebno vidici na čisti reljef okolnih planina i na krška polja pod Veležom, koja, sagorjela na suši, nalik su na položena slikarska platna rađena u tijoj tehniци sepije.

Na ušeu dana u bogatu tišinu prenske večeri sjeverna stijena Veleža — ugledasmo je iznenada sa Prijevorca — bjelasala se opet u svojoj toliko puta viđenoj ljepoti. Ovaj put se jasno razabirao i blagi skok Botina na ujednačenom hrptu. U tom trenutku daleka planina nam je izgledala kao živi demanti naših pristranih utisaka, kao neumoljiva savjest, koja pita: nismo li ipak ovim zapisima učinili nepravdu Veležu?

Gore: Velež sa sjeverne strane

Foto: V. Curčić

Dolje: Velež sa južne strane

Kroz Prokletije

Krenuli smo, naravno, iz Peći. Time mislim samo na onaj čisto planinarski dio ture, jer bi u stvari morao početi od Zagreba, ali se putem nije ništa značajnije dogodilo osim jedne sitnice. Moram je spomenuti, jer je važna zbog svojih posljedica. Neki mali energični senior u željezničarskoj uniformi upao je, na nesreću, baš u naš vlak i naravno da je kod nas pronašao neku grešku. Krivac je bio Bil, koji je smatrao da mora nešto ispraviti na svojoj karti K-15, iako ga za to nitko nije ovlastio. Da ne duljim, raspoloženje je pao ispod ništice, jer nas je revizor olakšao za dobar dio naših, ionako oskudnih finansijskih sredstava.

U Peć smo stigli rano ujutro i razbjegžali se po trgovinama, da upotpunimo zalihe. U podne smo već bili opet na okupu. Još smo jednom pregledali svu opremu i u koloni po jedan ušli u veličanstvenu Rugovsku klisuru.

Šta da vam kažem o Rugovskoj klisuri? Tko nije tamo bio vjerojatno ne može predočiti nešto tako grandiozno, surovo, a ujedno i lijepo. Treći put sam prolazio klisurom, ali sam bio zadivljen tim čudom prirode, kao da sam prvi put u njoj. Čovjek se osjeća nekako izgubljen među tim surovim liticama i jedino nas beskrajna siva cesta, kojom tutnje kamioni i autobusi zavijajući nas nesmiljeno u oblake prašine, veže s civilizacijom. Probija se ta cesta usporedno s Bistricom kroz klisuru boreći se s prirodom. Kad posustane na jednoj strani, prelazi rječicu i nastavlja svoje nezadrživo napredovanje penjući se metar po metar daleko gore prema Čakoru. Izmjenjuju se tako zavoji, mostovi, tuneli, a mi zadivljeni polako koračamo ni ne opažajući umor, koji nas polako obuzima i čini noge sve težima. Tek kad smo sjeli uz jedan manji željezni most, osjetili smo da su nam snage na izmaku. Iza nas je neprospavana noć i 14 kilometara dugačke, prašnjave ceste.

Uz cestu smo naišli na pogodnu livadicu i podigli šatore. Seka sprema večeru, ostali gladni jedva čekaju da ona svrši, a mene muči briga za sutra, jer nisam siguran kuda ćemo dalje. Karte nemamo. Ja sam jedini bio ovdje, ali ne s ove strane, već tamo od Čakora. Sjećam se da su mi pričali o prijekom putu, koji vodi od klisure preko sedla u Raški do, ali treba pronaći taj put. Nemamo mnogo vremena. Za četiri dana moramo opet biti u Peći, a čekaju nas još Marjaš, Ridsko jezero, Derovica, toliko lijepih krajeva.

Ustao sam rano, pristavio na vatru vodu za čaj i otišao da nađem put. Par metara dalje odvaja se neki put gore uz brdo. »To je taj« — pomislim i vratim se u logor.

Opet u koloni, krenuli smo putem za koji sam vjerovao da mora biti onaj pravi. Raspoloženje je bilo na visini, pomalo smo i pjevušili. Tada je počela epopeja. Hodali smo cijelo jutro tim putem, neprekidno sve više i više i nikad kraja. Prošli smo kraj nekih katuna, ali su na naše upite prijazni domaćini kimali glavāma, kao da nikad nisu čuli za Marjaš. To nam je bilo sumnjivo, ali smo ipak išli dalje. Put se spuštao pa dizao, prelazio preko sedla i dolina, ali ja nikako da ugledam neki poznati vrh, pa da se orientiram. Tumarali smo tako cijeli dan i čak je već i poslovično ravnodušni Miro postao pomalo nervozan. Da ne pričam o Bilu, koji je stalno mrmljao o »svojim« markiranim Alpama. Pobojao sam se već za svoju kožu i autoritet vođe puta, ako uskoro

ne dođemo do cilja. Nekako su me mrko gledali i poluglasno gundali. Da podignem moral radosno uskliknem pokazujući na neki vrh iznad nas: »Evo ga, Malje Nedžinat! Sad ćemo na prijevoj i začas smo preko.«

Na moju nesreću s tog sedla se pružao porazan pogled. Put se spuštao u dubinu pa opet dizao preko kamjenjare, a tamo daleko ugledali smo još jedan prijevoj. To nam je bila zadnja nada. Prozvali smo ga »Prijevoj nade«. I zaista nije nas iznevjerio. Skupili smo zadnje atome snage. Uspeli smo se kako je tko mogao preko strme padine i tada sam konačno ugledao poznati kraj. Odahnuo sam. Autoritet je sačuvan.

Pod našim nogama ležao je Raški do, a nasuprot nama ispružio se div Marjaš dodirujući svojim padinama obronke Pasjeg vrha, koji nam je zaklanjao pogled prema Bogičevici i Ridskom jezeru. Poznati kraj sa starim znancima. Desno me je gledao ponosni Starac. Nažalost ni ovaj put neću biti na njegovom vrhu. Ostaje mi dužan...

Upravo su zadnje sunčeve zrake obasjavale Žuti kamen, kad smo sišli u dolinu. Opet smo bili raspoloženi. Između suza i smijeha bio je samo jedan prijevoj.

Marjaš se već kupao u suncu, kad smo krenuli blagom padinom, oko doline, prema sedlu pod njegovim kamenim vrhom. Korak po korak, lagano bez napora i Raški do je ostao pod nama. Ostavili smo stvari na prijevoju i uskoro smo s Marjaša uživali u prekrasnem pogledu. Najljepši dio Prokletija ležao je pred nama. Tamo prema Albaniji Ridsko jezero, biser Prokletija, a nasuprot nas najviša kota Srbije, šiljata Đerovica. Kud oko dopire same planine: Maja Rops, Žuti kamen, Nedžinat, pa tamo s druge strane Rugove Hajla, Rusolija i na kraju Starac. I tamo iza Starca, albanske Prokletije, još ljepše i surovije... Obavezno fotografiranje, čokolada i limun i vraćamo se na prijevoj.

Zatim ubitačan silazak do karaule. Takvo naporno spuštanje još nisam doživio. Padina je vrlo strma, oprema teška, a koljena trpe. Usپoredo s visinom pada nam i raspoloženje. Ponovo gundanje i nervoza. Spuštanju nikad kraja. Raštrkali smo se po padini i svatko misli na sebe i svoje noge, da što prije i ugodnije stigne do doline. Teška oprema na ledima smeta i zanosi nas. Stigli smo umorni i razdraženi napokon do potoka u dolini i tu se poštено odmorili.

Ponovo lijepo jutro. Danas nas čeka Đerovica. Više nije bilo lutanja. Put je kroz selo vodio ravno pod Đerovicu. Uz put smo dobili i pratnju. Pridružila su nam se dva vojnika, koji su isli u susjednu karaulu. Tamo su nam još jednom pokazali najkraći put i prijazno nas ispratili.

Poslije podne je počela kiša. Prvi put ružno vrijeme. Izvukli smo kabanice i pelerine i ubrzali korake. Put je bio prilično dug i jedva smo dočekali kraj. Dom na Pločicama bio je zatvoren osim prve prostorije u koju je, izgleda, netko bio provalio. Tu smo smjestili opremu i pred domom podigli šatore.

Do zalaza sunca ostalo je još nešto vremena, a i kiša je prestala, pa smo Miško, Miro i ja krenuli na vrh. Put je dobro markiran, premda na čudan način. U stvari i nema puta, nego odabiremo najugodniji prijelaz od jedne markacije do druge. Putem su nam se pridružila dva mala pastira od desetak godina i pratili su nas sve do vrha idući bez riječi čas za nama, čas pred nama, verući se brzo i spretno po kamenju, kao divokoze. Divili smo se njihovoj vještini kretanja po vlažnom kamenju, koje izgleda kao nabacano rukom nekog gi-

ganta. U stvari, čini se kao da je netko, igrajući se kamenjem, složio piramidu veću od svih okolnih vrhova — Đerovici.

Kažu da se s vrha pruža najlepši vidik u Prokletijama, ali mi smo vidjeli samo maglu, tako da ne mogu potvrditi to mišljenje. Sa svih su se strana oko nas gomilali oblaci i činilo se kao da stojimo usred njih. Sve oko nas je bilo tamno i pomalo stravično. Šutke smo se počeli spuštati. Stigli smo prije mракa do doma i odmah se uvukli u šatore. Ovaj puta nam nije bilo tjesno, jer smo svu opremu ostavili u otvorenoj prostoriji doma.

Upravo me hvatao san, kad sam se odjednom ukočio od straha. Tik kraj moje glave škljocnule su čeljusti neke nepoznate nemani. Oblio me hladan znoj. Samo tanko šatorsko platno dijelilo me od očnjaka nezvanog posjetioca i kao da sam na vratu osjetio njegov topli dah. Zarežao je i tada sam shvatio da je to pas. Ali kakav pas! Bio je to šarplaninac iz sela pod domom. Uvijek smo ih bojažljivo zaobilazili diveći se njihovoj snazi, kojom su htjeli raskinuti lance, nasrćući na nas. A sada je ta neman desetak centimetara od mene i to bez lanca.

Tiho sam probudio Bila. U šatoru smo imali samo bateriju i nož. Tješili smo se da nas neće napasti, jer su nam pastiri pričali, da ne napadaju ljudе. Ali, tko zna? Ovaj je očito bio gladan i razdražen. Cijelu noć se šuljao okolo, dahtao i režao, a mi smo bez riječi sjedili i drhtali ne usudivši se zaspasti. Psa je očito zbulnio šator, ta platnena neman sa ljudskim mirisom, nepokretna i strašna. Zato je svaki njegov nasrtaj na nas svršavao pred šatorom i svaki puta se naš strah pretvorio u novu nadu. Jedva smo dočekali jutro. Zajedno s mrakom nestao je i pas, tiho i bez glasa, kao što je i došao.

Kad smo to ispričali ostalima, nisu u prvi mah vjerovali. Kasnije su nam pastiri iz sela rekli, da noću puštaju pse sa lanca, jer se u blizini skice jedan vuk.

To je bio zadnji dan naše ture. Opet lijepo vrijeme. Dobili smo od pastira nešto jaja i odlučio sam, na svoju nesreću, da pokažem ostalima kako se pravi kajgana. Ako sam možda prije i uživao glas dobrog kuhara to poslije ovog mog pokušaja ne mogu tvrditi. Miro je imao još komadić slanine i meni je uspjelo da ga tako ispržim, da je pougljenio. Naravno da ni kajgana više nije imala svoj pravi okus, ali smatram još i danas, da se ipak mogla pojести i da nisam zasluzio one prezirne poglede i gundjanje. Zbog toga je raspoloženje palo opet ispod ništice, ali se putem uz Dečansku Bistricu opet podiglo, zahvaljujući divnoj prirodi.

Put je lijep i ugodan i bez napora stigli smo u Dečane. Jasno je, da smo razgledali i manastir Visoke Dečane, ali mi ni danas nije jasno, što nas je natjeralo da se okupamo u malom basenu pod manastrom, jer je voda bila užasno hladna. Još se i sada čudim, kako to da nije bilo leda.

Kratka vožnja u natrpanom autobusu i već smo u Peći. Tu se rastajemo. Gledam ulaz u Rugovsku klisuru. Crni, tmasti oblaci nadvili su se nad Prokletije. Izgledaju mrko i odbojno, kao da skrivaju od ljudi svoju ljepotu. Šutke promatramo i još jednom u mislima prolazimo cijeli naš put kroz te prekrasne planine. Svi smo zadovoljni iako pomalo tužni što je sve tako brzo svršilo.

Ja sam najsjetniji. Listam svoju knjižicu »Prokletijske transverzale«. Svi su žigovi tu, iza svakog se skriva mnogo napora i još više radosti i zadovoljstva. Samo je jedno mjesto prazno. Vrh Starca me još uvijek čeka...

Kako je nastala Karlovačka transverzala

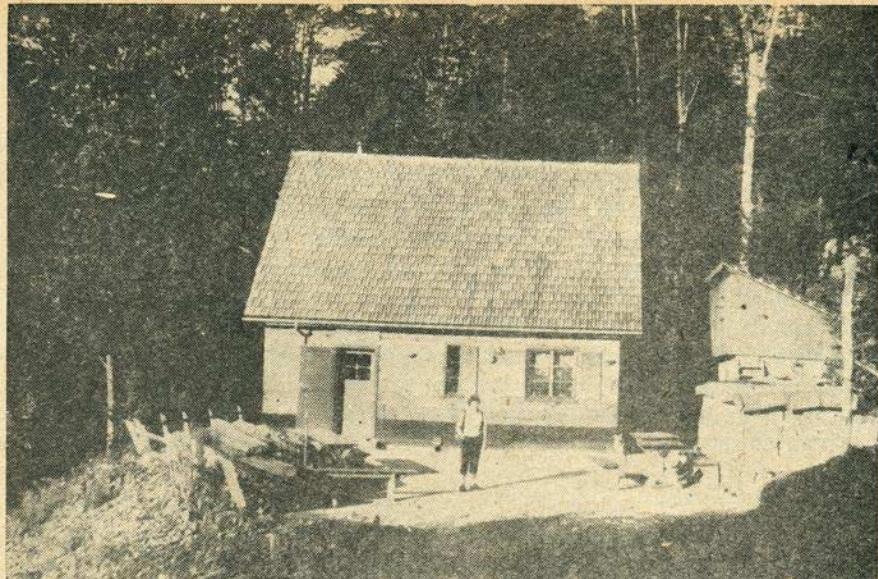
Rijetko je koja planina Hrvatske bila tako malo poznata, tako slabo posjećivana kao Žumberačka gora. Iako blizu Zagrebu, Karlovcu, Samoboru i Jastrebarskom, ona je bila nekako strana i daleka i u njoj smo rijetko viđali planinare iz Hrvatske. Od vremena na vrijeme usudio bi se po neki usamljeni planinar iz Zagreba da stigne do Žumberka, a po neki put znala bi i po neka veća grupa planinara doprijeti do Pogane jame. Ali mnogo češće bi takve grupe ili pojedinci dolazili na najviši vrh ove gore Geru ili Trdinov vrh preko slovenske strane, preko doma Vinka Paderšića na »Gospodični«, ili preko zavetišća pri Sv. Miklavžu*. To je nekako i normalno jer na slovenskoj strani postoje planinarski objekti još od prije rata: dom na »Gospodični«, zavetišće Miklavž, piramida na Geri; postoje i markirani putovi, koji omogućuju lakše snalaženje.

Poslije oslobođenja porasao je interes za ovu planinu iako ne u onoj mjeri kako je to ona zaslужila. Iz članaka Pipinića, Mlaća, Vilenjaka i Đužmišića saznali smo nešto više o toj gori, inače bolje poznatoj po slovenskom nazivu Gorjanci. Odakle dolazi taj naziv gore, objašnjeno je u »Vodiču po Žumberku«. Taj naziv je u Sloveniji posve udomačen te ćemo danas u većini zemljovidova naći naziv Gorjanci. Međutim, to uvijek nije bilo tako. Slovenac V. Pirnat u svom članku »Po Žumberku« kaže: »Mnogi zemljovidovi nazivaju naše Gorjance imenom Žumberačke planine ili pak Uskočke gore. Odakle ta imena? S druge strane gorjanskih grebena nailazimo na njihov izvor.«

Da vidimo sad kako stoje stvari i kakvi su istodobno uvjeti za planinarenje na hrvatskoj strani toga gorja. Prije svega, tu je do nedavno bilo malo ili gotovo ništa markirano. Tu se još samo nazirala stara predratna markacija HPD-a preko Samobora za Geru. Nalazimo je danas kao historijski dokaz davnih težnji da ovu goru približimo i hrvatskom planinaru. Osim ove markacije postojala je markacija PD »Dubovca« povučena od Kamanja preko Kašta, Sošica i Pleša na Ječmište i Poganu jamu. PD »Željezničar« markirao je veoma interesantan put od Jastrebarskog preko Slapnice, Petričkog sela, Griča također na Poganu jamu. U Griču stoji i danas sačuvana limena ploča s tog markiranog puta, a na staji uz ruševine Vučinićevog mlina u Slapnici mogli smo još nedavno pročitati natpis: markiralo PD »Željezničar« 1. i 2. V 1952. Nepostojanost boja poslijeratne proizvodnje, zatim oštećenja od neodgovornih ruku učinili su da te markacije već dugo i dugo nikome nisu mogle poslužiti. Osim toga, jedna i druga markirana tura bile su preduge a da bi se mogle obaviti u jednome danu, a planinarskih objekata u to vrijeme nije bilo nigdje u blizini, tako da je mali broj planinara uopće koristio te markacije. Sve je to utjecalo da su ove ture nezasluženo brzo zaboravljene.

Na Žumberačkoj gori markirali su i Slovenci. Poslije završene sjeće šume u Opatovoj gori, šumarija je predala svoju bivšu kuću planinarskom društvu

* 1962. godine vlasnik zavetišča, Nace Hudoklin, prodao ga je »Industriji motornih vozila« iz Novog Mesta, koja je iz ovog objekta stvorila svoje odmaralište. Automobilска cesta što se odvaja na Vahti sa ceste Novo Mesto—Metlika i ide pored lugarnice kod bivše »tovarne« te zatim pored »Gospodične« i Kravog kamena stigla je na košenice pred Sv. Miklavžem. Stoga danas nije nikakva rijetkost vidjeti parkirane automobile pred Miklavžem ili naokolo po livadi uz rub šume.

Planinarski dom na Gospodični

Foto: Dr Z. Poljak

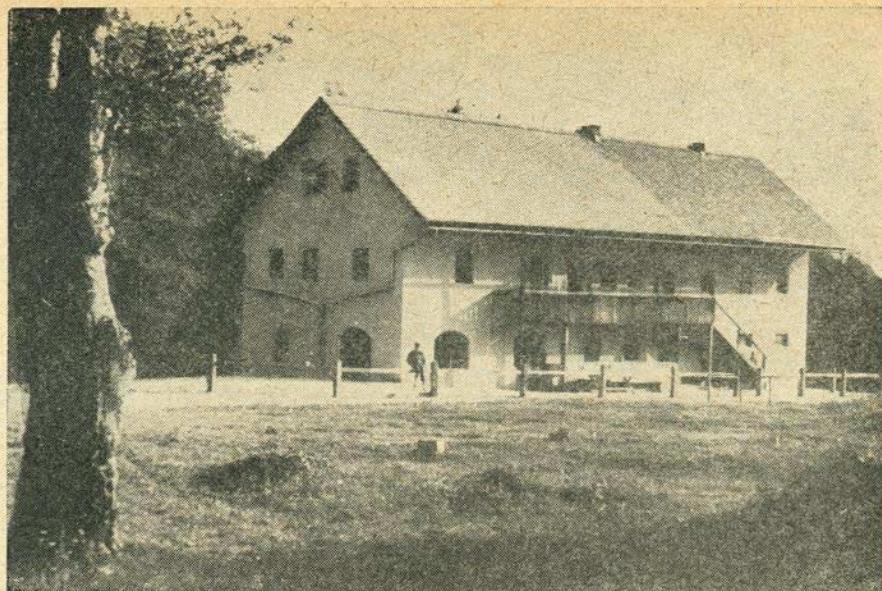
u Kostanjevici, koje ju je preuredilo u svoj dom na Polomu. Od tog novog doma Slovenci su markirali put do Pogane jame i Ječmišta, zatim preko Blaževe gore na Sopotski slap. Tabla SPD-a na Sopotima još i danas dokazuje postojanje te danas već prilično oštećene markacije. Ove markacije dokazuju da i na našoj strani imamo prirodne ljepote vrijedne posjete.

Postoji još jedna markacija u Žumberku, koju su izveli Slovenci. To je ona iz Metlike preko Radatovića na Malićev krč, a odатle na Geru, odnosno preko Paleža na Gospodičnu. Danas je i ta markacija do Malićeva krča manjkava i nepouzdana. Nalazili smo i još na neke tragove markacija za koje nismo mogli utvrditi kuda i odakle vode i tko ih je izvađao.

Otvaranjem planinarskog doma na Polomu nastali su povoljniji uvjeti za planinarenje u centralnom dijelu Žumberačke gore, međutim o svemu tome se je vrlo malo znalo. Jedan dio svog godišnjeg odmora provodio sam s prof. Kelerom na »Gospodični« ili pri Miklavžu. Tako smo upoznali tu goru s njene obje strane, upoznali smo njenu ljepotu, ljude običaje. Što smo ranije pročitali, to smo željeli i vidjeti upoznati. Iako nismo speleolozi, posjetili smo sve poznate spilje i ulazili u njih tek koliko nam je svjetlo baterije to dozvoljavalo. Obilazili smo potoke, ponornice, ruševine starih gradova, historijske znamenitosti daleke i nedavne prošlosti ove nadasve interesantne gore na granici između Hrvatske i Slovenije.

I dok bismo tako lutali često smo se znali pitati, što je zapravo uzrok tako slabom posjetu ovom gorju? Odgovor se djelomično i sam nametao: slabe ili nikakve markacije, pomanjkanje planinarskih objekata, nedovoljno informiranje o tom području u planinarskoj štampi i, najzad, slabe saobraćajne veze.

Za vrijeme III sleta planinara Hrvatske na Velebitu 1957. g. niknula je na vrhu Badnja među članovima našeg društva ideja o stvaranju jednog kružnog

Planinarski dom na Polomu

Foto: Dr Z. Poljak

puta, koji bi obuhvatio ne samo Žumberačku goru, već i druge susjedne planine, te da po uzoru na već postojeće transverzale i mi nešto slično uradimo. Od zamisli do ostvarenja trebala nam je godina dana. Već godine 1955. profesor Keler se jednog srpanjskog jutra zorom uputio od doma na Žitnici da bi pomoći specijalke što kraćim putem i sa što manje spuštanja do večeri stigao na Miklavž. Tom prilikom se u selu Dragonošu odvojio od starih markacija, posao preko Jaruša na bilo Orto i preko potoka Bregane ušao u Žumberak, pa prosljedio današnjom trasom treko Ječmišta i Blaževe gore pod Pleš. Tu ga je zateklo nevrijeme pa je sišao u Sošice na noćenje da sutradan završi svoju zamisao. Od Miklavža se uspeo na Geru i zapadnim Žumberkom sišao u Metliku.

Od tada smo zajedničkim snagama prionuli realizaciji kružnog puta po Žumberačkoj gori. Trebalo je najprije utvrditi trasu budućeg puta, a pri tome voditi računa da put bude interesantan sa geografskog, historijskog i planinarskog gledišta. Trebalo je voditi računa da su na tom području vođeni u bliskoj prošlosti ljudi okršaji s okupatorom, trebalo je istaći da se tu rodila i djelovala XIII proleterska. (Dom na Žitnici u to vrijeme nosi već naziv te proslavljenje brigade.)

Početak 1958. godine nalazi nas u punom radu na odabiranju trase puta; čitamo literaturu o Žumberku i bilježimo sve što bi nam bilo od koristi pri tom radu.

30. ožujka 1958. prof. Keler, Vuković, tadašnji tajnik PD »Dubovac« i ja odlazimo autobusom do Petričkog sela, a zatim preko Griča na Poganu jamu. Livade pod Ječmištem bile su prošarane još uvijek debelim naslagama snijega. Prešli smo Poganu jamu i šumsku cestu Sošice—Kostanjevica da bismo došli do doma na Polomu. Kratak dan i dubok snijeg sjevernih padina Žumberačke

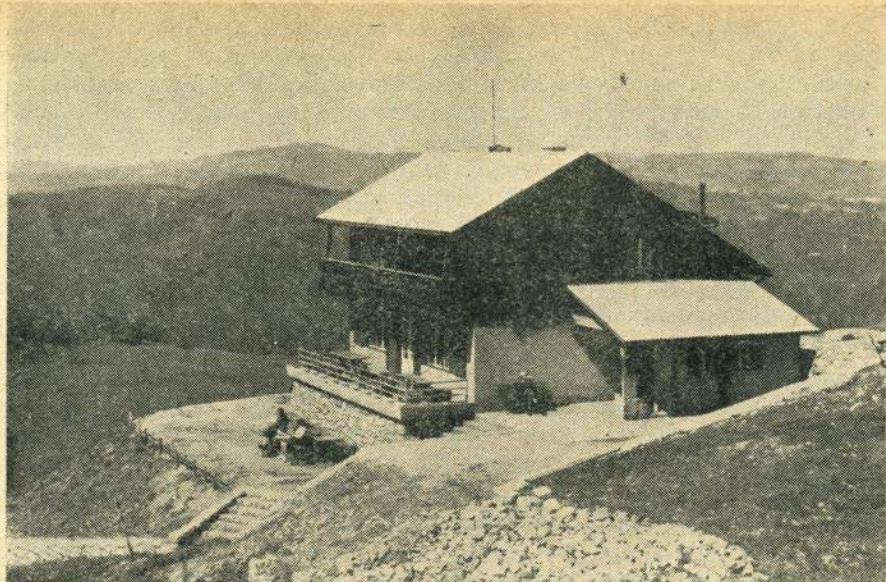
gore otežavali su nam orientaciju na livadama. Zahvaljujući lavežu, koji je dopirao iz daljine, uspjeli smo nekako stići do Poloma. Mračno i usamljeno uždizala se kuća pokraj uske šumske ceste, a na naše povike i dozivanje nije bilo odgovora. Pas vučjak povukao se na gornji kat, i njegovo potmulo režanje nije nas nimalo hrabriло. Ovakovu situaciju nismo očekivali, a još manje željeli. I kad je napokon donesena odluka da razbijemo prozor i tako uđemo u kuću, počeo se polako otvarati prozor na katu i nesporazum je brzo uklonjen. Bio je to moj prvi susret s ovim dijelom buduće transverzale na Žumberku. Od tada pa sve do 2. kolovoza gotovo nema nedjelje i praznika da ne bih sa Kelerom markirao već utvrđenu trasu. Pod žarkim suncem koje je nemilosrdno pržilo na livadama pod Gerom, na Plešu, Ječmištu, Orti i Japetiću, trebalo je markirati i nositi kutiju s bojama, četkama i sjekiricu. U to vrijeme Keler i ja smo imali zajedno 102 godine.

8. kolovoza iste godine uz pomoć ing. Z. Satlera, tadanjeg predsjednika PD »Dubovac«, organizirali smo svečano otvaranje transverzale. Proslavu otvorenja održali smo na Ječmištu, a zatim u domu na Polomu. Pozvali smo osim ostalih i planinarska društva iz Novog Mesta i Kostanjevice. Na otvorenje smo krenuli iz dva pravca već u petak po podne. Jedna grupa preko Jastrebarskog i druga preko Kamanja. Prvoj grupi u Jastrebarskom priključili su se članovi skupine seniora PD »Zagreb« prof. dr V. Blašković sa suprugom i tajnicom seniorske skupine Melom Kristan. Obje grupe sastale su se u subotu 8. kolovoza u 17 sati na Ječmištu. Iz Petričkog sela stigao je potpredsjednik PSH dr M. Rendulić i tajnik drugarica Tonka Žic-Abrus. Iz pravca Blaževe gore stigao je ing. Satler s drugom Rušnovom, sekretarom Saveza borača kotača Karlovac.

Svečanost je održana kraćim prigodnim govorima o osobitostima toga gorja i značaju novog puta za razvoj planinarstva u tom kraju, o bratstvu i jedinstvu, kao i o NOB. Prisutne je pozdravio u ime slovenskog društva »Triglav« drug Gruden. Svečanost je zatim nastavila zakuskom na Polomu. Bilo nam je žao što ovoj skromnoj proslavi nisu prisustvovali i predstavnici pozvanih planinarskih društava iz Slovenije. Sutradan, u nedjelju, grupe su nastavile put svaka u svom pravcu. Gotovo nezapaženo i skromno, ali ozbiljno i dostoјno proslavljen je značajan događaj koji je u mnogočemu predstavljao prekretnicu u radu karlovačkog PD »Dubovac«.

Transverzalske iskaznice i značke u to vrijeme nisu još postojale. Društvo je imalo veoma malo novaca. Jedva se nekako našlo i smoglo za boju i kistove. Svoje troškove putovanja i ostalog snosili smo sami, a često puta snalazili smo se i dojavili na razne načine za nabavu boje, ploča itd. Ing. Satler je pak nekom osobitom snalažljivošću uspio podmiriti troškove zajedničke drugarske zakuske u domu na Polomu.

Kontrolni žigovi su postojali tada samo u domovima Japetić, Polom i »Vinko Paderšić« na Gospodični, a kretanje po transverzali u to vrijeme mogli smo pratiti samo iz upisnih knjiga spomenutih domova. Markacija na transverzali imala je ponegdje i nedostataka, a bila je izložena i velikim oštećenjima. Kao svojevrsni kuriozum vrijedno je zabilježiti, da je dr Blašković idući s prof. Kelerom već na sam dan otvaranja tog puta našao iznad kanjona Bregane svježe iverice oštećena drveta s bojadisanom markacijom i tu »trofeju« pohranio kao planinarsku muzealnu dokumentaciju nestasluka (ili zlobe) nedovoljno još prosjećenih žumberačkih pastira.

Planinarski dom na Žitnici pod Japetićem

Još za vrijeme markiranja razgovarali smo često o potrebi bilo kakovog skloništa na Ječmištu. Taj vrh, s kojega se inače pruža naljepši pogled u Žumberku, nalazi se u sredini transverzale, a ima i povoljne pristupe sa svih strana.

Na Blaževoj gori nalazila se u to vrijeme drvena bajta Šumarije Krašić. U njoj je bila smještena kancelarija DIP-a iz Karlovača, koje je u to vrijeme vršilo eksploataciju šume u tom području. Dok bi se u njoj odmarali i nehotice smo pomicljali kako bi i ova bajta mogla poslužiti u naše svrhe. Kada smo od domaćina čuli da oni uskoro napuštaju tu bajtu i da bi je mi mogli lako dobiti od Šumarije Krašić, onda više nije bilo daleko od ostvarenja naših želja.

18. VII 1959. godine, nepunu godinu dana nakon otvorenja transverzale, započela je akcija preseljenja bajte na Vodice. (Na prijedlog upravitelja šumarije mi smo odustali od preseljenja bajte na Ječmište iz više razloga). Po peti put je započelo putovanje ove bajte: prvi put podignuta je u Čorkovoj uvali na Plitvicama, zatim se selila u Topusko, Sošice, Blaževu goru i najzad na Vodice u vlasništvo planinara. Brvno po brvno prenosili su na ramenima ovaj put karlovački planinari. U društvenoj blagajni bilo je u to vrijeme svega par dinara. Zbog toga nam NOK Karlovac daje za preseljenje 80.000 dinara. Sa skromnim novčanim sredstvima, unatoč probuđenoj aktivnosti članstva PD »Dubovac« i njegovom odazivu na radnu akciju, trebali smo pune tri godine da bajtu dotjeramo do današnjeg stanja solidno građene planinarske kuće!

U međuvremenu transverzala je čekala bolje dane, sve do 1961. godine, kada smo je u 7. i 8. mjesecu uz pomoć trojice omladinaca — Cingerli, Kulaš Z. i Pauković — obnovili i dotjerali; ove godine ostao nam je mali dio od Kamanka do Kašta da ga popravimo i uredimo. Osim toga izvršili smo markiranje odvojka od sela Cvetoši (Štab II operativne zone) do kanjona potoka Sušice, gdje su se nalazile barake partizanske bolnice za vrijeme NOB.

Kada smo obnavljali čitavu trasu transverzale učinili smo i neke manje preinake, s time da nošenje preporučamo na Vodicama i da žig s Poloma nije obavezan. Postavili smo nove kontrolne žigove. Nastali su i povoljniji uvjeti za štampanje transverzalske legitimacije i za izradu značke. Nekako u isto vrijeme spremalo se i izdavanje Vodiča po Žumberačkoj gori, koji bi cijelovito obuhvatio ovo područje prvenstveno s planinarskog gledišta. Trebalo je obnoviti, popraviti i nanovo izvesti mnoge markacije u Žumberku, naročito one za navedena izletišta u okolini Vodica. U to vrijeme bilo je u Žumberku oko 100 km markiranih putova s tri vezivanja na slovenske markacije. Takav rad uradio je i priznanjem, te je PD »Dubovac« u »Godini markacije« nagrađeno III saveznom nagradom od 40.000 dinara. (S tim novcem dali smo izraditi transverzalske značke.)

U jesen 1961. mogli smo poslati planinarima prve legitimacije. Daleko veći interes za transverzalu nastao je tek izlaženjem Vodiča. Bilo je to u početku 1962. godine. Otada sve više raste interes za transverzalu. Kad smo polovicom 1962. godine bili u mogućnosti da pošaljemo i transverzalske značke onim planinarama, koji su ih već odavna čekali, naša radost bila je potpuna, jer smo vidjeli da je započeto djelo konačno privedeno kraju.

Transverzala »Tragom XIII proleterske« bez sumnje je privukla veći broj planinara i zapravo otvorila vrata ovoj lijepoj i interesantnoj gori. Bilo je čak i masovnih pohoda: Republički orientacioni marš Oštrelj—Vodice, zatim partizanski marš u povodu Dana željezničara išao je dijelom naše transverzale.

Uvjjeti za pohod u ovu planinu danas postoje: velik je dio područja markiran, postoje četiri planinarska objekta, postoji prikladni informativni Vodič i, najzad, četiri autobusne veze omogućuju lakši pristup u nekad dalek i zaboravljeni Žumberak.

Eto, to je rezultat naših napora i nastojanja da približimo planinarama ovu planinu, kojoj se skoro zaboravio i stari hrvatski naziv. Koliko smo u tome uspjeli, to ostavljamo sudu onih planinara, koji su prošli transverzalu, koji su zašli u ovo gorje i stekli svoj vlastiti sud. A svaka izdana značka za prijedenu transverzalu i za nas je radost i priznanje, da je i naše društvo dalo svoj skromni doprinos jačanju i širenju planinarstva u ovom dijelu domovine.

Ilustracije za ovaj članak uzete su iz planinarskog vodiča »Žumberak i Žumberačka gora« od Kelera i Ott-a.

Planinarski dom na Vodicama

Na zelenim pašnjacima Bitovnje

Donosimo prikaz Bitovnje, malo poznate bosanske planine. Bitovnja se prostire sjeverozapadno od Ivan-planine i od željezničke pruge i automobilskog puta Sarajevo—Mostar.

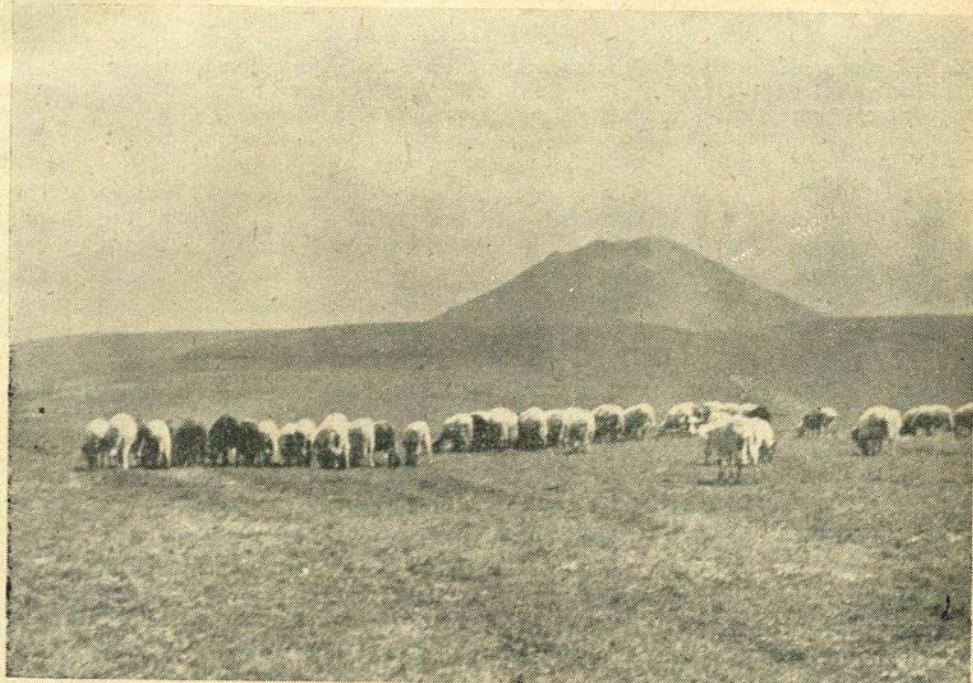
Na ovu planinu najčešće se polazi od željezničke stanice Bradina, dva sata vožnje od Sarajeva. Od Bradine do Bitovnje ima tri sata hoda. Uskoro će biti dovršena cesta od Bradine do sela Repovca pod Lisinjem, odakle ima svega sat i pol do Bitovnje.

Drugi prilaz je iz Kreševa, odakle se stiže na Bitovnju za tri i pol sata. Put vodi preko Fratarske Lopate, gdje su planinari PD »Bitovnje« iz Kreševa izgradili novu planinarsku kuću (otvorena 27. srpnja 1962). Ovaj put prelazi i presjeca stari kraljimisani put, kojim su nekada prolazile trgovačke karavane od Kreševa u dolinu Neretvice i obratno.

Putovi od Bradine (izuzev ponegdje sačuvane predratne marke) i onaj od Kreševa odnosno Fratarske Lopate, nisu markirani.

Treći najpodesniji prilaz Bitovnji je onaj koji vodi cestom od Fojnice preko Bakovića (nekadašnjeg rudnika zlata) i Dusine do planinarske kuće na Pogorelici. Na Pogorelici — Suvom Dolu (1222 m) članovi PD »Pogorelica« iz Kiseljaka sagradili su na pitomom proplanku veoma lijepu planinarsku kuću. Od ove kuće, preko Ljeskovika i Bukove ravni može se pješice markiranim putem doći do Čadora za 2 i po sata hoda.

Na svim ovim putovima, kao i na Bitovnji ima dovoljno vode, pa i u dane najvećih ljetnih suša.

Motiv sa Bitovnje. U pozadini vrh Lisinj (1744 m)

Foto: U. Beširović

Pogled s Bitovnje na Prenj

Sa Bitovnje može se preko Bukove Ravni i Pogorelice stići na Zec planinu (Zečeva glava 1766 m), a odatle prema zapadu na Sarajevska Vrata i dalje na Matorac ili Vranicu. Ovaj put, koji traje 6 do 7 sati, ne preporuča se bez vodiča ili dobre specijalne ni po lošem vremenu.

Evo putne reportaže našeg sarajevskog suradnika Uzeira Beširovića s izleta po toj zanimljivoj i lijepoj planini.

Mnogi putnici koji su putovali avionom iz Sarajeva u pravcu juga, kao i planinari koji su bili na vrhovima Bjelašnice, Prenja, Vranice, Zeca, Matorca ili Čvrsnice, imali su prilike da vide oble, travnate vrhove i prostrane pašnjake Bitovnje, koji se poput širokih šapa džinovskog konja uzdižu iznad nepreglednih šuma.

Ovu uspavanu i zarobljenu ljepotici — planinu, poslije rata slabo posjećuju planinari. Možda radi toga što na njoj nema ni jednog planinarskog objekta ni markiranih putova izuzev onog od Pogorelice do Čadora. Od željezničke stanice Bradina ispod Ivan planine, do Ščavlja sačuvana je djelomično predratna markacija. Ipak, Bitovnja je za planinare privlačna, naročito ljeti, kada su njeni zeleni pašnjaci puni stoke, a i zimi kada se ti pašnjaci pod bijelim snježnim pokrivačem, pretvaraju u idealne smučarske terene.

U posjetu ovoj »zaboravljenoj« planini išli smo kroz gustu bukovu šumu čija stogodišnja stabla još uvijek umiru uspravno, dok samo poneka od njih nestaju silom snage vjetra ili groma. Drvosječe još nisu došle do ovog bogatog šumskog predjela. Međutim, uskoro će i ova stogodišnja stabla, kao i ona sa susjedne Pogorelice i Vranice, početi nestajati pod snažnim udarcima drvosječa i motornih pila, jer oni svakog dana nezadrživo prilaze ovom šumskom kompleksu. Oni će voditi tešku borbu, ali će ipak izvojavati pobjedu. Tada će

S puta na Bitovnju

veliki pilanski gateri i druga industrijska postrojenja slaviti veliku pobjedu nad osvojenim bukovim carstvom podnožja Bitovnje.

Drveće koje se nalazi uz ivice pašnjaka razlikuje se u mnogome od stabala u unutrašnjosti šume. Naime, ta bukova stabla su pod pritiskom vjetra, leda i snijega povijena i iskrivljena poput klekovine. Sasvim su niska, kriva i zakržljala, a naročito ona koja se nalaze na strmim padinama ispod pašnjaka.

Nakon dva sata pješačenja kroz bukovo carstvo, čiji su putovi prekriveni leševima izumrlog lišća, izašli smo na pašnjak. Debeli, biljni, zeleni sag, kakav susrećemo samo na Šar-planini i Goloj Jahorini, prekriva svaki pedalj Bitovnje, pa i Čador (1700 m), njen najveći vrh. Istina, nešto viši vrh je Lisinj (1744 m), ali on se ne smatra sastavnim dijelom Bitovnje, jer se nalazi na južnim padinama, osamljen.

Sa Čadora, gdje je podignuta jelika drvena piramida, pružaju se nezaboravni vidici na Matorac, Zec, Vranicu, Ćvrsnicu i Prenj, a Bjelašnica, da je djelomično ne zaklanja masiv Lisinja, bila bi kao na dohvrat ruke.

Čini mi se da nisam nigdje video toliko ovaca kao ovdje na plodnoj paši Čadora, Višestike, Ščavnja i ostalih predjela Bitovnje. Činjenica je da rijetko gdje na planini ima tako prostrano i kvalitetno ispasište kao ovdje. Zato nije čudo što smo na ovom putu upoznali čobane iz okolice Kreševa, Ostrošca na Neretvi, Bradine, Repovaca i brojnih sela na području od Bradine do Fojnice i od Kreševa do Konjica. Iz razgovora s njima doznali smo da planinari rijetko posjećuju ovu planinu. Htio sam fotografirati jednu čobanicu sa stadom ovaca, no ona je to odbila. Sklonila se među stado ovaca i vikala: »Nemoj! Neću! Neću, bolan, da me slikaš. Da me turaš u izlog i kino!« Ipak, i protiv volje nepoznate čobanice napravio sam snimak za uspomenu.

Nešto niže od Čadara prema Višestiki sreli smo čobane koji su sami tražili da ih fotografiramo. Jedan od njih je imao i tranzistorski radio-aparat. Tu sam po prvi put sreo čobana sa tranzistorom. Rekao je da je iz Kreševa i da mu je tranzistor dao brat koji radi u Rudniku barita u Kreševu, da rado sluša narodnu muziku i pjesme, a ponekad i vijesti. I da se prognoze vremena koje daju naši meteorolozi ne odnose na Bitovnju, jer se njihova predviđanja nikada ne ostvare. Upravo redovito dogada se suprotno. Možda zato što ova planina »nije u njihovoj domeni«.

Put od Čadora (1700 m) do Ščavnja (1562 m) ispod Višestike (1662 m) prešli smo za sat hoda stalno po sočnim zelenim pašnjacima, po zelenom sagu u koji upadaju noge do gležnja. Tu na Ščavnju — Crepulji (1562 m) naišli smo na kamene temelje — ostatke planinarske kuće koja je uništena u toku prošlog rata. Sada se u tom predjelu nalazi desetak stočarskih koliba, u kojima će gostoprimaljivi domaćini uvijek rado primiti svakog putnika, posebno planinara.

Na putu od Ščavnja prema Bradini, po izlasku iz šume, nalazi se staro bogumilsko groblje. Podno šume na prostranoj livadi na jednoj skupini nalazi se oko tridesetak velikih kamenih nadgrobnih spomenika. Neki su teški sigurno i više stotina kilograma. Ovi nijemi svjedoci davne prošlosti očito govore da naše planine nisu bile nikada puste i bez čovjeka i da su Bogumili voljeli prirodu. Eto, u njoj su ostali i poslije smrti.

U. Beširović

Kolibe na Ščavama u Bitovnji

Foto: J. Sigmund

Kako sam doživio Kanin

Konačno, pružila mi se prilika da izravnam jedan stari dug. Prije sedam godina dva dana me je prala kiša u Bovcu i morao sam otići, a da Kanin nism vidočak ni odczo.

Ovaj put nas je, ženu i mene, Bovec dočekao sav u cvijeću, u rumenilu sunca na zalasku. To je simpatičan gradić, čist i pun cvijeća, okružen vijencem gordih visova Julijskih Alpa. Među ostalima, ovdje su Svinjak, Rombon, Bovški Grintavec, te skupina Kanina, naš daleki cilj. Čitav taj ugodaj poticao je čežnju za planinama. Očekivali smo slijedeće jutro, da bismo krenuli na turu, no optimizam je ubrzo splasnuo. Ujutro je tihom rominjalama kišica, ljudi su žurili pod kišobranima. Padalo je cijeli noć. Uskoro je kiša ipak prestala, i premda su oblaci i nadalje ostali veoma nisko, krenuli smo u nadi na Dom Petra Skalarja pod Kaninom, na 1811 m nadmorske visine. Bovec leži na 483 m, dakle trebalo bi da svladamo više od 1000 m visinske razlike. Prema vodiču taj put traje 4—5 sati. Naprtnjače su nam bile teške. Skalarjev dom nije potpuno opskrbljen, pa smo nosili nešto više hrane.

U zoru, prije nas, na dom je pošao opskrbnik. Srećom, bila je subota, a dom je otvoren samo u nedjelju. Put je lijepo markiran, prolazi najprije livadom, pa šumom, te opet malom livadom s visokom travom i napuštenim pastirskim stanovima i konačno tipičnim kraškim vrtaćama u strmoj dolini. Cijeli put, a pogotovo kroz šumu, veoma je strm. U šumi smo počeli marljivo brati jagode, ali smo ubrzo odustali, jer susreti s otrovnim zmijama nisu bili baš ugodni. Vrijeme je bilo uglavnom oblačno, tek tu i tamo provirilo bi sunce. Išli smo polako, koji put zastali bismo i divili se pogledima na dolinu i Soču duboko pod nama. Tako nas je na zadnjem dijelu puta stigla i kiša. Upravo smo zaobilazili poveći blok kamena, jer se na putu ispriječila ridovka, kadli su odjednom počeli bubnjati gromovi i padati kiša. Sklonili smo se uz obližnju stijenu. Nakon jednog sata nevrijeme je prošlo, no oblaci su ostali. Odsada smo stalno hodali u magli.

Najzad, stigli smo do kuće. To je simpatična građevina, izvana obložena drvom. Potjeće još od prije prvog svjetskog rata, a podigli su je Česi. Između dva rata Talijani su je preuredili. U sobici iza kuhinje bilo je toplo. Opskrbnik je čekao ali je već mislio da nećemo doći po tom vremenu. Tako smo upoznali popularnog »Zajca«, poznatog alpinistu, reševalca i borca protiv Talijana. Ima 68 godina, ali je još uvijek čio i sveže. Čim smo stigli, počelo je opet kišiti. Sve je bilo u magli i oblacima. Potrajalo je tako do noći. Mi smo pak uz vatru, ugodno smješteni, slušali priopvijedanje staroga Zajca. Teme su bile I i II svjetski rat, podvizi partizana, zatim planinarenje, akcije spasavanja u planini, uspomene o lovu na divokeze i srne, te njegov rudarski život. Zajc je naime dugi niz godina bio rudar u rabeljskom rudniku olova i cinka.

Citav naredni dan proveli smo u kući. Loše vrijeme nis je zadržalo. Oko podneva kiša je malo prestala, pa je Zajc krenuo u Bovec. Ostali smo sami. Popodne smo dva put pokušali kraće uspone blizu doma. Uvijek nas je iznenada kiša i tuča s grmljavom potjerala natrag pod krov. Odlučili smo da se ako i sutra potraje ovo loše vrijeme, vratimo u Bovec. Jako je zahladilo i solikā je ostala do noći kao sag oko kuće.

Kasnije, podvečer, vidjeli smo neobično lijepu pojavu, dugu preko čitavog neba. Po pučkom vjerovanju to bi imao biti nagovještaj lijepog vremena. Stvarno, oblaci su se počeli razlaziti. Više nije padalo. Pojavila se Soča duboko u dolini, a malo pomalo počeli su se otkrivati vrhovi sa svih strana. Gotovo se posve razvedrilo. Tu su Jalovec, Bovški Grintavec, Rombon, te u daljini Razor, gordi Triglav, Kanjavec, Lanževica, Bogatin i tko bi ih sve nabrojio. Zadnji je Krn, naš susjed s druge strane soške doline. Bliže prema nama šumovite su padine iznad Soče. Čitave Julijске Alpe bile su pred nama. Imao sam dojam kao da sjedim u kazalištu, u najboljoj loži, a na pozornici da su velikani Julijci. Mislim da ni s jedne planinarske kuće u našim Alpama nije tako lijep pogled kao s kaninske kuće. Uskoro će sunce zaći. Što li će donijeti novi dan? Odjednom su se neočekivano vrhovi zažarili. Prvo je Jalovec postao jarko rumen, kao purpur, a zatim ta je boja prešla na Bovški Grintavec i konačno na sam Triglav. Teško bi bilo opisati ljepotu ovog prizora. Nažalost »Alpenblut« se ubrzo ugasio. Rumenilo se izgubilo, prevladali su sivi tonovi. Uskoro je

sutan obavio sve oko nas. U dolini Soče već je bilo posve mračno, kad smo pošli na počinak.

Slijedeće jutro svanulo je potpuno vedro. Ustali smo u zoru. Pogled iz naše sobe bio je veličanstven kao i prošle večeri, tek sada je sunce sjajalo prema nama, pa planine nisu bile tako plastične. Ipak smo dočekali lijepi dan. Brzo smo se spremili. Za svaki slučaj uzeli smo i cepine. Treba što prije krenuti. Do vrha Kanina ima prema vodiču 4 sata hoda. Dan prije Zajc nas je upozorio da se svakako s vrha vratimo u kuću za dana, jer se u mraku put nemože naći. Također nam je savjetovao da ne idemo po lošem vremenu, jer »Kanin privlači gromove«. On je naime prva visoka planina od mora i svaki olujni oblak ispražnjava se nad njim. Zato su i u Bovcu česte kiše. Upozorio nas je i na snijeg u amfiteatrima, kroz koje ćemo proći prema Kaninu. Ove godine je u Alpama zaostalo veoma mnogo snijega.

Dakle, krenuli smo. Ugodno je bilo hodati. Jutro je bilo svježe i sunčano. Nebo tamnomodro, bez ijednog oblačka. Poletno smo koracali. Ipak nam je Kanin otkrivaо svoje čari, puštao nas k sebi. Ubrzo povrh kuće otvorio se pogled prema Bovcu, a malo zatim vidjela se na istoku gotovo cijela nizinska Slovenija. Zapravo, bilo je to porječje Idrijice. Put nas je vodio kroz same slikovite cirkove, iz jednog u drugi. To je hodačka tura. Pravog penjanja u stijeni još nije bilo. Okolina je podsjećala koji put na krajolike sjeveroameričke pustinje iz cowboyskih filmova. Na dnu amfiteatra nailazili smo na sve više snijega. Dobro su nam došli cepini. Trebali smo mnogo vremena da pronađemo stazu s druge strane snježišta. Bilo je nešto tako lijepo u hodanju po jarkom suncu kroz snijeg i kamen, u toj pustosi i sa tamno plavim nebom povrh nas. Takvu boju ima nebo samo visoko gore, u planinama. U nekim amfiteatrima čula se snažna jeka. Jednom je bila čak trostruka. Jedna snježna ploha zadala nam je osobito mnogo muke kad smo tražili put iza snijega. Tako smo našli na čitav rasadnik runolista. Kako lijep dekor za ovu kamenu pustost!

Prešli smo preko 4 do 5 velikih snježišta. Zadnja snježna ploha bila je pod samim Kaninom. Bila je ogromna i završavala je veoma strmo. Kad smo pronašli markaciju, sišli smo sa snijega i prvi put ušli u stijenu. Negdje iznad nas bio je vrh. Nismo ga vidjeli, jer je bio u oblacima, koji su se već prije pojavili na horizontu. Malo po malo su se skupljali, da bi se opet razili. Sada su jurili oko vrha Kanina. Ipak, izgledali su tako bezazleni! Sigurno će se raziti. Stijena je bila jako kršljiva, ali uspon nije bio eksponiran. Gotovo da je lagan; išao je sve po kaminima i širokim pollicama i nije bio previše strm. No u kaminima bilo je mnogo starog snijega i to je prilično otežavalo penjanje. Prema vrhu nešto strmije mjesto bilo je osigurano čeličnim užetom. Zadnji dio uspona išao je po širokojagnutoj polici. Ugledali smo piramidu na Malom Kaninu ulijevo od vrha prema kojem smo ušli. Još malo i našli smo limenu kutiju učvršćenu u stijeni. Dva koraka dalje bili smo na vrhu. To je Visoki Kanin, 2585 m iznad mora.

Bilo je blizu podne. Na samom vrhu tek je granični stup — mala kamena pločica s brojkama na obje strane — i ništa više. Piramide nema, jer tamo tako često treskaju gromovi, da drveni triangl ne bi dugi izdržao. Zato je piramida na nedalekom Malom Kaninu, do kojega vodi grebenski put prema jugu. Glavnim grebenom kaninskog masiva prolazi granična linija. Na drugoj strani je Italija, premda i u dolinama sa zapadne strane Kanina ima naših ljudi.

Dalekih pogleda nismo imali, skrivali su ih oblaci, koji su stalno jurili. Zato smo se divili bližoj okolini. Na našoj strani pod vrhom ogroman je kotač s mnogo snijega. To je ono posljednje snježište kojim smo prošli. Još su se lijepo vidjeli naši tragovi u snijegu. S talijanske strane na približno istoj visini ispod vrha Kanina nalazi se ledenjak. On se gotovo ni po čemu nije razlikovao od snježišta na našoj strani. Izgled mu je bio isti, a ni veći nije bio. Lijepo se vidio put, koji je prolazio ispod ledenjaka, vjerojatno do talijanske kuće na zapadnoj strani Kanina. Dalje u Italiji vido se i dijeli Rabeljskog jezera. Na časove se pojavljivao veličanstveni Montaž, a sve ostalo skrivali su oblaci.

Upisali smo se u knjigu, koju smo našli u limenoj kutiji. Malo ljudi dolazi ovamo. Mi smo druga grupa Jugoslavena ove godine na vrhu. Prije nas bili su samo neki planinari iz Bovca. Osim toga upisali su se još neki talijanski graničari. Sada je sve pusto, nema nigdje ni žive duše. Brzo smo nešto pojeli, te smo se počeli spremati za povratak. Uto jeknu daleka grmljavina. Na vrhu nije bilo ni daška vjetra. Kao da je zatisje pred buru. Zar će nas ipak stići? Brzo smo odlučili da zasad ne silazimo, jer u stijeni kojom smo došli nema zgodnog zaklona. Krenuli smo grebenom na sjever, gdje bi nakon 300 koraka trebalo da bude vojnički bivak.

Grebenski put je lijep, dobro se vidjela stara markacija. Oblaci su se sve više gomilali. Odjednom su se dolina na talijanskoj strani, a odmah zatim i ledenjak, skrili u maglu. Na našoj strani još se sve vidjelo. Nakon par časaka oblak je zahvatio i nas. Privuklo mi je pažnju neko pucketanje s vrha cepina, koji mi je virio iz naprtnjače. Dosjetio sam se da je vjerojatno sve oko nas nabito elektricitetom, a kroz željezni vrh cepina vrši se neka vrst električnog pražnjenja. Odmah smo skinuli naprtnjače s cepinima i spremili ih pod izbočenu stijenu. Mi smo nastavili dalje hodati grebenom. Nakon par minuta počela je kiša, a odmah zatim zagrmilo je u blizini. Sklonili smo se pod izbočinu u stijeni, par metara ispod grebena. Bio je to slab zaklon, napola izložen kiši. Tako stisnuti uz stijenu, s nogama na sipini i ne previše sigurnim uporištem za ruke, dočekali smo ljetnu oluju.

Kiša je prešla u soliku, pa u gusti snijeg. Uz to je stalno, kao u rafalima, kratko ali snažno ječala grmljavina. Čas je bila bliže, a čas dalje. Koji put se činilo da je upravo nad nama. Odjednom, posve blizu, kao da je netko naglo otpustio debelu napetu strunu, začuo se prodoran zvižduk, odmah zatim tresak i bljesnula je munja. Na čas mi je podiglo uvij lijevu ruku i lijevu nogu. Povrh mene počelo se kotrljati kamenje nizbrdo. Grom je udario u stijenu, oko 5 metara više od mene. Bio sam mu tako blizu da mi je vjerojatno vakuum od groma časkom povukao lijevu stranu tijela. Na sreću, prošlo je bez posljedica, samo sam nekoliko minuta bio ošamućen. No uskoro sam uspio da povratim sigurnost. Snijeg je i dalje gusto padao. Pelerina kojom smo bili oboje pokriveni, nije nas zaklanjala potpuno od snijega. Nove vjetrovke, kupljene prije dva dana u Ljubljani, propuštale su, i to temeljito.

Rojile su se svakakve misli. Netko će nas možda naći smrznute ili karbonizirane od groma. Prisiljavali smo se da budemo dobro raspoloženi. Naizmjence smo pričali, te pravili planove o nastavku ture. Postalo je hladno. Meškoljio sam se, koliko sam mogao, da mi udovi ne utru. Samo da oluja ne potraje dugo. Konačno, nakon sat i po je grmljavina počela jenjavati i snijeg slabije padati. Ustali smo, protegli udove i, premda snijeg još nije prestao i stalno je grmilo u daljinu, krenuli smo dalje prema sedlu. Uskoro smo naišli na bivak. To je mala pećina upravo na sedlu odakle se silazi na ledenjak. Dovoljno je prostrana da pruži zaklon od kiše i vjetra. Da smo bar stigli ovamo prije oluje. U bivaku je bilo suho.

Sve oko nas bilo je bijelo od svježeg snijega. Na stijeni ga je bilo oko 10 cm. Nakon slijedećih pola sata kiša i snijeg su potpuno prestali. Ni grmljavina se više nije čula. U Italiji se vadrilo. Vidjela se već sva dolina pod nama, te dalje krasne planine Montaž i Viš. Oblaci su se razilazili kao da se otkriva zastor. U daljinu, malo ulijevu, pojavio se nazubljen lanac Visokih Tura, sa dominantnim Grossglocknerom, koji je bio sav u bijelom. Vratili smo se na vrh Kanina. Sve se jače razvedralo. Jedinstveni su pogledi na ogromno prostranstvo. Vidjelo se daleko u Italiju i Austriju. Gdje-gdje bijeli oblaci ležali su na prijevojima i u dolinama, kao da su se odmarali. Na našoj strani svi su Julijci bili na broju. Tu su i Triglav i Krn, a osobito su se isticali Mangrt i Jalovec. Na suprotnoj strani na istoku, nizina je: porjeće Idrijice s raznim gradovima.

Nismo uživali u pogledima, suviše smo bili pod dojmom preživjelog, a brinuo nas je i povratak. Tek na brzinu načinio sam nekoliko snimaka i već smo počeli silaziti niza stijenu putem kojim smo prije podne došli. Išli smo oprezno, sva je stijena bila puna svježeg snijega. Morali smo ga čistiti sa svakog oprimka. Prsti su nam mrzнули usprkos rukavicama. Ipak, put nije bio težak, rekao bi da je čak bio lijep. Nakon izlaska iz stijene, ugodna razonoda bilo je voziti se cepinom nizbrdo po velikim snježnim ploham. Gotovo svagđe nalazili smo naše tragove u snijegu. Žurili smo da za dana predemo barem najveće snježne plohe.

Bili smo na zadnjem velikom snježištu, kad su okolni vrhovi odjednom poprimili zelenu boju. Bilo je to suprotno od jučerašnjeg zalaza sunca. Nije sad bilo toplih tonova purpura; sve je utomulo u hladne zelene nijanse, kao da smo bili negdje ispod mora. No taj neobičan ugodaj začas je nestao i počeo se, malo po malo, hvatati posve običan mrak. Zapuhao je vjetar. Oblaka više nije bilo, posve se je razvedrilo. Mračilo se sve jače. Sjetio sam se upozorenja Zajca da svakako za dana dodemo na dom. Put toliko vijuga i tako često ide gore-dolje, da se noću veoma lako može zalistati. Dakle, odsada će jedan od nas ostajati kod zadnje markacije, dok drugi ne nade slijedeću. Ovako će put trajati duže, ali bar nećemo lutati. Relativno lako smo pronalazili markacije. Kad se posve smračilo, put smo tražili pomoću džepne svjetiljke. Pronalazili smo cirkove, sve jedan za drugim, i oni su bivali sve manji i manji, ali stalno su se nastavliali. Bilo je još i malih snježića, no s njima je bilo lako. Na snijegu su se jasno vidjeli tragovi naših cepina od jutros.

Iznad nas nebo je bilo krasno, osuto zvjezdama kao na dohvati ruke. Tako je blizu bila Kumovska Slama! Jedna zvijezda osobito je jarko svijetlila, kao da je bila posve blizu. Uskoro su se duboko pod nama pojavila treperava svijetla Bovca, a malo zatim udesno grupice svjetla daleko, daleko, na istoku Slovenije. Ta mi smo se zapravo nalazili na najzapadnijoj tački Slovenije, a ujedno i Jugoslavije. Odjednom, iznenada, izronila je iz tame pred nama naša draga kuća.

Drugo jutro sušili smo mokru odjeću na suncu pred kućom i divili se vidicima. Bilo je potpuno vedro, toplo je sijalo sunce. Kasno prije podne pošli smo u Bovec. Nerado smo napustili »našu« kuću. Kod kamenog bloka s visokom travom opet nas je dočekala ridovka, kao i kod uspona prije tri dana. Kad smo bili već nadomak Bovca, počelo se oblačiti. I ponovo nas je stigla kiša s grmljavinom. Izgleda da je to svakodnevni vozni red ovdje. Ovo nam Kanin šalje pozdrave na rastanku. Jučer nas je kaznio što smo se drznuli povrijediti njegovu dostojanstvenu samoću, a sada nas eto ispráćuje. U Bovcu smo čeznutljivo promatrali vrhunce, koji su se pojavili iz oblaka nakon kiše, rado bismo pošli natrag u planine. Ali naše vrijeme bilo je na izmaku.

Nakon povratka bio sam još dugo pod dojmom naše ture. Kanin ima neku posebnu praiskonsku snagu u sebi. Ta mi se planina čini divljija i od Prenja i od Durmitora. Ona je nešto osobito u Julijskim Alpama. Ogromna prostranstva, velike udaljenosti, te divljina, divljina. Gotovo nitko je ne posjeće, ona je tako napuštena, pa je time još više istaknuta divljina. Prekrasni su pogledi s njenih visova. Izuzetan dogadjaj u toj divljoj osami bila je oluja na vrhu Kanina. Koliko god bila opasna, nije mi žao što sam je doživio. Bila je strašna, ali veličanstvena i snažna, možda čak lijepa.

Pročitao sam nedavno u našem časopisu (br. 5-6, 1961) interesantan članak H. Čauševića, u kojem on razmatra smisao i ciljeve planinarstva. Po mišljenju pisca to je individualna stvar. On svoje izlaganje, među ostalim, zaključuje ovako: »Ja lično dajem prednost ljepoti, i to onoj divljoj i stravičnoj ljepoti planine, gdje nam veliki stvaralac—priroda izgleda kao zločinac i ubojica, jer na svakom koraku podmeće zasjede i provalije i tako pokušava zaustaviti planinara u njegovu odlučnom hodu.« Kolike li sličnosti s našim doživljajem Kanina!

Prestreljenik (2499) sa Velikog Kanina

Foto: Dr B. Gušić

Vatreno krštenje

Svake godine penje se na Triglav na tisuće planinara i turista. Uspon na Triglav davno je prešao biti senzacija, ali je postao nečak vrsta nepisane dužnosti svakog planinara. Ovaj obred obavio sam i ja prije nekoliko godina i to u početku listopada. No ne samo što sam u to vrijeme bio početnik, nego sam krenuo na uspon u tako nestalno doba godine i još k tome posve sam.

Već pola sata sjedim na vlažnom kamenu obavijen neugodnom, neprozirnom maglom. Vrijeme, dragocjeno vrijeme prolazi...

Ipak, neću da napustim kamen, na kome se nalazi markacija, makar je jesenska magla tako hladna. Tko zna, dokle će ta magla još potrajati, a treba mi puna tri sata do doma na Kredarici. No magla postaje sve gušća, a vjetar protiskuje vlagu kroz moju odjeću. Svaka minuta postaje nesnosno duga.

Kako sam mogao biti tako neozbiljan? U ovo jesensko doba potpuno sâm u nepoznatom kraju. Kada sam stigao ovamo, na visoravan Hribarice, oblacima još nije bilo ni traga. Već sam sebi počeo umišljati kako imam sreće, kad ono iz jednog procjepa među stijenama provali magla. U nepunu minutu, poput bujice, preplavila je visoravan i tako me zarobila na ovom vlažnom kamenu.

Ovo čekanje je odvratno, više ne mogu izdržati. Dijem se i polagano napredujem. Evo jedne markacije! Gle, i druga, pa treća. Postao sam brzoplet. Evo četvrta, ali ta je bila i posljednja — slijedeće nisam mogao pronaći. Pokušao sam se vratiti na staro mjesto, ali ne ide. Ponovno naprijed. Čini mi se da sam otišao suviše ulijevo — idem udesno... zbogom orientacije! Kompasa nisam imao. Pukotine duboke nekoliko metara zjape crninom. Ponovo sam sjeo. Sekunde, minute, vječnost...

Kao što je i navrla, magla se povukla u trenu. Stotinjak metara dalje iz stijene je stršio crveni čelični stup, skijaška markacija. Ni na kraj pameti nije mi bilo da se vratim. Brzo sam krenuo prema Doliću. Tričetvrt sata izgubio sam u magli, ne gine mi hodanje po mraku. Netko se oglasio. Jedna divokoza zau stavila se na kosi. Stala, pa odjurila.

Umor! Je li moguće? Dunuo je neki ludi vjetar, koji bi me časkom gurao uz najveću strminu, a onda opet u trenu onemogućio bilo kakovo napredovanje. Posljednjim snagama sam se penjao prema domu »Planika«. I on je bio zatvoren. Ah, ti zatvoreni domovi na mome putu! Podsjećaju me na napuštene brodove što poput aveti lutaju po ovim kamenim prostranstvima. Od Triglavskih jezera ovo je već treći. Jedva sam se dovukao do stepenica. Spustio sam naprtnjaču, sjeo na trulu dasku, mlijatavo odbacio noge. Tupo sam se zagledao u daljinu ne misleći ni na što. Negdje u grlu osjećao sam ludo udaranje preopterećenog srca. Jučer četiri, danas osam sati pješačenja. Za mene je to ipak mnogo.

Nakon nekoliko minuta mozak je ponovo proradio. Brzo će mrak, treba ići dalje. Treba ići, ali noge se tresu od umora. Iz naprtnjače izvadim posljednje tri kocke šećera. Vjetar zviždi u raspucanoj šindri. Pogled mi se odmara na daljinama: iz sumaglice izviruju vrhovi Kamniških Alpa, još uvijek obasjanih zalazećim suncem. Noge drhte. Tamo tamo negdje ispod onih prozirnih oblaka

sada se pale žuta topla svjetla, gori u pećima, ljudi se spremaju u kinemato-grafe. Leći i spavati, makar na vjetru i snijegu, ali ne ići dalje! Kako se oči slatko sklapaju, a neka čudna zaborav pada na umorne noge.

Trgnuo sam se, naglo digao i pošao dalje. Ovdje je put bio osiguran s nekoliko klinova. To me je uzbudilo, ali samo na časak. Put, jednoličan, kamenit i naporan tekao je dalje. Mrak se izvukao iz pukotina. Sve je tamno. Obuzima me neka tjeskoba. Uzalud oči lutaju, traže. Traže vezu sa čovjekom, s nečim ljudskim — makar samo tračak svjetla. Ali ona su daleko, dolje, ispod magla i oblaka, koji više nisu prozirni nego tmasti.

Iza jedne stijene, visoko na sedlu, zažmirkalo je svjetlo. O, više nisam sam! To je dom na Kredarici, tu su ljudi, ležaj.

Ujutro kad sam se probudio bio sam neraspoložen. Od pretjeranog umora nisam dobro spavao. To je bilo buncanje, a ne san. Čim sam zatvorio oči, javljali su se ponori i stijene, iznad kojih se penjem i sa kojih padam.

Ispod 2000 metara oblaci su se zadržali i dalje. Na jutarnjem nebu jasno se isertavao vrh Triglava ukrašen Aljaževim stupom.

— Koliko ima do vrha? — upitam domaćina.

— Kako za koga! Starci idu dva sata, pa i više, ali može se stići i za sat i po. Oni najludi dođu i za pedeset minuta!

Kako sebe nisam smatrao najludim, nadao sam se da će stići za sat. Bjesomučno sam navalio na tu izgledanu kamenu piramidu, koja se sa toliko pijeta naziva »Vrh Triglava«. Tu su sami klinovi i čelična užad, za moj pojam prave ljestve. S jednog isturenog mjesta opazio sam kako sa zapada jure debeli oblaci. Požurio sam. Jedva sam stigao do polovice uspona, a već me je zahvatilo oblak pun vlage. Palo je nekoliko pahuljica snijega. Moja je odjeća posijedila od sitnih kapljica vode. Krupne kapi, koje su se stvarale na željeznim klinovima i užetima vlažile su mi i hladile ruke. Ovdje se nije moglo zlatati, jer je kolona klinova marširala po hrptu, koji se s obje strane rušio u duboki magleni bezdan. Iz magle su preda me izranjali sve novi i novi usponi. I kao da se nikada neće izrediti.

Moj umor se ponovo javlja. To je vrh, mislim za stijenu iznad sebe. Kada se popnem na nju iz magle izroni nova, pa još jedna, i opet. Dovraga, koliko još toga ima? Udarce srca čujem negdje u ušima, ne osjećam se najbolje. Da li je moguće da se odavde moram vratiti, a možda je vrh deset metara više. Nastavljam dalje.

Mnogo kasnije nego što sam očekivao, iz magle je izronio čelični valjak, Aljažev stup. Udaram žigove u legitimaciju i na dopisnice. I čudno mi je: krov Jugoslavije, Triglav (2863 m), pa što! Magla i vlažno kamenje. Nekada sam maštao o tome trenutku, a sada je ispaо takо bijedan. Prekrasnih vidika, koji se odavde pružaju, mogao sam se sjetiti samo sa razglednicama.

Za uspon mi je trebao jedan sat, a za silaženje dva.

Na Kredarici sam zatekao dva planinara koji će se preko Kota spustiti na željezničku stanicu i još isto veče stići u Ljubljani. Dao sam im razglednicu sa žigom vrha Triglava, s molbom da je bace na poštu. Moji kod kuće će se iznenaditi, naime, oni ne znaju gdje sam i misle da je vrlo opasno penjati se na Triglav. Sada, kada je sve prošlo, mogu im odati tajnu.

Odlučio sam da se nakon odmora u domu na Kredarici još istog dana spustim u dolinu Vrata do Aljaževog doma. Tisuću i petstotina metara spušta-

nja. Kada sam se približio do ruba visoravni, s koje se ruše stijene do same doline, nebo se na čas razbistriло. Kao u nekom vulkanskom grotlu na dnu ispod stijena komešale su se magle. Čisto mi se smučilo kod pomisli da se moram spustiti u tu magluštinu, koja je odjednom počela bujati.

Okomito spuštanje opet je počelo s klinovima. Staza je bila usječena u stijenu, koju je već preplavila magla. Kada bi se sa staze otkotrljao kakav kamenčić, najprije se ne bi čulo ništa, a onda bi nakon izvjesnog vremena zatutnjilo negdje duboko. Nisam imao nikakve predodžbe o kraju po kojem se krećem. Jedino što sam mogao zaključiti: stijene se ruše duboko.

Opet vrijeme prolazi, a putu nigdje kraja. Dva sata spuštanja već su prošla. Magla se pretvorila u laganu kišicu. Moje odijelo počelo je prokišnjavati, a noge se ponovo tresti. Umor i iscrpljenost činili su svoje. Sjesti, samo malo sjesti. To bi pomoglo. Ali gdje sjesti kada zapravo ni za stajanje mesta nema? Možda će biti malo dalje. Preko volje išao sam dalje. Odjednom ni volja više nije pomagala. Sjeo sam nekako i remenom se privezao za čelično uže. Moje dopisnice putuju kući, a na njima piše: »bilo (teško), pa prošlo«, a evo gdje me je snašlo najgore. Pogled mi se skamenio na kariki iz koje se je počeo izvlačiti remen, jer sam se čitav objesio na nj. Grčevito sam se uhvatio za uže. Bilo bi veselo da nisam primjetio. Strah mi je dao snage da nastavim. Naprtnjača me je vukla kao alkohol i urezivala mi se u ramena svojim uskim remenima. Magla i klinovi otegli su se u vječnost. Čudan je to osjećaj pretjeranog umora od kojega biva vruće usprkos kiši i magli. Počinje se sanjariti o udobnom ležaju, o toploj sobi, o ispruženim nogama koje više ne moraju koračati. Pada se u neku vrstu bunila gdje se ne razlikuje zamišljeno od stvarnoga. Tako bunovan zakoračih mimo uklesane staze i još mi ni danas nije jasno kako sam uspio zadržati ravnotežu. Na čelu mi je izbio hladan znoj, uši su gorjele, nisam mogao doći do daha, sav sam se tresao. Mislio sam da će se raspući od naptosti iščekivanja nečeg strašnog, što će se desiti svakog trenutka. Ništa se nije desilo. Malo dalje staza je bila proširena. Sjeo sam. Dugo mi je trebalo da se smirim i priberem. Tada sam počeo razmišljati o svoj veličini svoje gluposti, kada sam se dao pod ovim uvjetima na tako naporan put. Mjesec dana prije putovanja proboravio sam uz knjige hraneći se u studentskoj menzi, a dan poslije ispita odmah krenuo na put. Bilo oduševljenje ne znam kakvo, bez kondicije ovo je ipak previše. Prekjuče, četiri, jučer devet, danas već šesti sat hodanja. Kako li čovjek oštromu rezonira, kada je prekasno!

Naprijed! Jedan, dva, deset, deseci klinova promiču pod mojim rukama.

Prvo drvo koje sam ponovo video poslije Triglavskih jezera bio je neki kržljavi borić, koji me je obradovao do suza, kao u pustinji kad se sretne živa čovjeka. Evo, malo niže, skupina od četiri bora! Ispod krošnja sačuvalo se malo zemlje. Legao sam. Tu sam siguran. Odavde se ne će nikuda otkotrljati. Krupne kapi kiše pljuštale su po meni. Ne znam kako sam dugo ležao, išao do doma, ali tu je bilo tako sigurno.

Sušim se u blagovaonici Aljaževog doma i razmišljam: drugi puta ću ići na Triglav ljeti, imat ću dosta vremena i svi će domovi biti otvoreni. Tada će to biti užitak i odmor, a ovo sada, to je bilo vatreno krštenje.

Iz rada naših organizacija

UZORNI PLANINARSKI RAD PIONIRA U SPLITU

Pri osnovnoj školi »Marjan« u Splitu, već dvije godine aktivno djeluje pionirska planinarska sekcija, koju sačinjavaju učenici viših razreda — od V—VIII. Sekcija broji 60 članova i djeluje u sastavu PK »Split« u Splitu. Radom sekcije rukovode učenici koji sačinjavaju upravu — predsjednik, tajnik i blagajnik, a u radu im pomažem ja kao njihov nastavnik. Kroz ove dvije godine sekcija je prošla svoj razvojni put i rješavajući probleme stekla prilično iskustva, te su se sami učenici prilično osamostalili u radu.

U početku školske godine održana je godišnja skupština sekcije na kojoj je birano novo rukovodstvo i usvojen program rada za ovu školsku godinu.

Evo kako je tekla ovogodišnja skupština:

Skupštinu je otvorila učenica Vid Mila — dosadašnji predsjednik sekcije i nakon pozdrava predložila radno predsjedništvo.

Skupštini prisustvuju: upravitelj škole, predsjednik školskog odbora, predsjednik KP »Split« sa pet članova uprave kluba i 57 članova sekcije.

Na prijedlog učenika Balinhodžić Senka za zapisničara je izabran Baković Edo.

Referat o radu sekcije od posljednje godišnje skupštine do danas i prijedlog programa rada za ovu školsku godinu čita Vid Mila.

»Naša sekcija organizirano i po planu radi od naše prve godišnje skupštine, koja je održana 5. X 1960. g. U toku godine održano je 8 sastanaka, koji su bili zabavnog i radnog karaktera. Na sastancima smo se dogovarali o pripremama za naredne izlete, slušali smo predavanja starijih članova iz uprave kluba o prirodnim ljepotama i bogatstvima naših planina i domovine uopće. Na sastancima smo našli vremena za razonodu i zabavu, takmičili smo se u pogodnju visina planina, u pogadanju smještaja planina na geografskoj karti, zabavljali smo se dječjim igrama, čitali planinarsku štampu itd. Osobito smo zahvalni drugu Grimaniju i drugu Lovriću za njihovom strpljivom i požrtvovnom radu i svestranoj pomoći, koju su nam pružali bilo na planinarskim sastancima, izletima ili u drugim poslovima naše sekcije. Ti stari planinari umješno su se približavali našem dječjem uzrastu i davali nam prve pojmove o planinarstvu, razvijali ljubav i smisao prema ljepotama prirode. Zato smo im zahvalni! Ja smatram da će najveća zahvalnost biti ovim drugovima, ako poslušamo njihove savjete i krenemo njihovim stopama na razvijanju planinarstva u našoj školi i u našem gradu.«

Nakon pročitanog referata razvila se diskusija. Prva je uzela riječ učenica Radočić Maja, koja je pored ostalog rekla: »U referatu nije istaknuto da je naša sekcija primala od uprave našega kluba znatnu materijalnu pomoći u vidu osiguranja prevoznih sredstava za izlete ili nam je omogućila prijevoz na redovitim autobusima i željezničkim prugama uz popust. To nam je omogućilo češće učestovanje na izletima. Zato smatram da bismo trebali upravi kluba biti zahvalni na drugarskoj pomoći.«

Šerka Leo: »Mi neke zadatke nismo s uspjehom izvršili zbog toga što nismo na vrijeme obavještavani od strane naših rukovodstava. Tako nismo masovno učestvovali na sletu mlađih na Kozari ni na sletu pionira u Žrnovnici.«

Brajčić Sveto: »Na izletima nije bilo naročitih disciplinskih prekršaja. No i sitniji ispadi pojedinih članova mogu da naruše dobro raspoređenje na izletu. Zato je potrebljeno da pazimo na red i disciplinu i da slušamo savjete starijih drugova.«

Zorić Ljubo, upravitelj škole: »Zahvaljujem upravi kluba na ukazanoj materijalnoj pomoći našim mlađanima. Ova aktivnost mlađih planinara je uzorna i ja sam veoma zadovoljan s radom planinarske sekcije. Taj rad od velike je važnosti za rekreaciju vas učenika a to ima i veći značaj u razvijanju moralnih osobina u čuvanju zdravlja, prirode itd.«

Lazić Sreten, predsjednik školskog odbora je govorio o važnosti planinarenja u stjecanju znanja, navika i vještina u slučaju rata i potrebe da branimo našu domovinu od neprijatelja.

Lovrić Karmelo, predsjednik savjeta planinara kotara Split, izrazio je svoje divljenje nad uspjesima koje je postigla ova sekcija.

Majer Ivo, član uprave PK »Split«, govorio je o ljepotama planinarenja i o čuvanju zdravlja kroz planinarenje.

Grimani Ante, predsjednik PK »Split«: »Ovo je najbolja planinarska sekcija u našemu gradu, a i u cijeloj Dalmaciji. Uspjehe u njenom radu moguće je bilo postići jer je imalo takvo kvalitetno rukovodstvo, tako mledo, a zrelo i uporno u radu da zasluguje svako divljenje. K tome, drug Matas, koji je njihov nastavnik iz biologije i ujedno zadužen s ovom sekcijom od nastavničkog zbara, pokazao je mnogo umještosti, smisla i upornosti u radu na čemu mu možemo biti svi zahvalni. Ova sekcija imala je i tu sreću da za njen rad ima puno razumijevanja upravitelj škole, što je također mnogo pridonijelo njenom uspjehu. Tu su dakle osnovni elementi, koji uslovjavaju uspjeh u radu planinarske sekcije — da je vodi nastavnik viših razreda i to biolog i da za njen rad ima razumijevanja upravitelj škole. Ako nema ovih elemenata nema sekciji ni života.«

I na kraju na prijedlog učenika Jakovčević Davora u novu upravu su birani: Gamulin Nikica kao predsjednik, Kos Veselka kao tajnik i Končar Dušan kao blagajnik.

Zaštita prirode

Diskusija o Medvednici

Ovog ljeta u zagrebačkom dnevniku »Vjesnik« u rubrici »Planinarske vesti« vodila se zanimljiva diskusija o zaštiti šume na Medvednici. Ovdje donosimo one dijelove diskusije, koji mogu interesirati naše planinare, ljubitelje Medvednice. U »Vjesniku« od 6. srpnja jedan čitalac u svom dopisu kaže između ostalog:

»Šuma na Medvednici, prema našem mišljenju nije zaštićena kao park-šuma, nego je već dvije godine obična šuma kojom upravlja zagrebačka šumarija po ekonomskim načelima, ali bez ikakve saradnje s građanstvom. Izgleda nam da je zagrebačka šumarija jedina ustanova koja nema veze s građanstvom. Ona nema savjeta u kojem bi bili zastupani građani grada Zagreba, koji su naveliko zainteresirani za Medvednicu kao rekreacioni objekt grada Zagreba. Po načelu samoupravljanja i suradnje građana, koje je provedeno u svim ustanovama, jedino je zagrebačka šumarija kod koje to načelo nije došlo do izražaja, pa je građanstvu onemogućena svaka suradnja i davanje prijedloga za uređenje i rad u šumama Medvednice kao rekreacionom objektu. Da je šuma na Medvednici rekreacionog karaktera to je nama svima poznato, no da li je ta šuma nacionalni park, park-šuma grada Zagreba ili zaštićena šuma, to danas nezna nitko od građana. Iz tih razloga smatramo da šuma na Medvednici nije zaštićena i da navod u Vašem listu od 29. lipnja (da je južni dio Medvednice zaštićen kao park-šuma) ne odgovara stvarnosti. Razumije se da je poželjno i da bi bilo u suglasnosti s načelom samoupravljanja da se i u zagrebačkoj šumariji osnuje savjet u koji bi kao suradnici ušli predstavnici raznih zainteresiranih ustanova i društvenih organizacija, a koji bi zajedno s upravnim odborom šumarije rješavao potrebe rekreacije u vezi sa šumama Medvednice.«

U »Vjesniku« od 20. lipnja u istoj rubrici štampan je ovaj odgovor Šumskog gospodarstva, Zagreb:

»Da bi javnost bila ispravno informirana smatramo da je potrebno dati obavještenje o sadašnjem statusu Medvednice. Narodni odbor grada Zagreba je 10. lipnja 1960. donio rješenje kojim se šume na području grada Zagreba predaju na upravljanje Šumskom gospodarstvu, Zagreb. S obzirom na posebno značenje Medvednice, kao objekta koji služi za rekreaciju i odmor građanima, određeno je da se za Medvednicu oformi poseban pogon sa vlastitim organom upravljanja i da se gospodari prema smjernicama, koje je već prije bio zacrtao NOGZ. Pogon koji upravlja šumama Medvednice, strogo se drži postavljenih smjernica, te ne siječe ni kubika drveta više nego što se sjeklo prije. Sjeku se samo ona stabla, koja iz sanitarnih i uzgojnih razloga moraju biti uklonjena.

Medvednica se smatra izletničkom šumom, koja služi za rekreaciju građanima, te se s njome tako i gospodari. Šumarija Zagreb je specijalizirani pogon Šumskog gospodarstva s vlastitim organom upravljanja, a nije nikakva ustanova, koja bi trebala imati poseban Savjet građana.

Šumsko gospodarstvo vodi posebno veliku brigu o Medvednici, pa je zbog toga angažiralo Republičku sekciju za uređivanje šuma, koja radi na njoj već više od godinu dana i sastavlja elaborat o uređenju, kako bi se moglo čim pravilnije i ispravnije gospodariti. Da bi taj posao bio što bolji, ugovoren je sa Institutom za šumarska i lovna istraživanja iz Zagreba, da se obave fitocenološka istraživanja Medvednice, a konsultirani su i mnogi poznati stručnjaci s fakulteta i ostali.

Šumsko gospodarstvo ulaže na Medvednici za pošumljavanje, njegu i uređivanje šuma, na radnike, za zaštitu i čuvanje šuma više od 40 milijuna dinara godišnje.

Počelo se je i gradnjom cesta na zapadnom dijelu Medvednice koja će spajati Zagorsku magistralu sa postojećom Sljemenskom cestom; čime će se stvoriti mogućnost kružnog kretanja preko Medvednice. Cesta će služiti pretežno u turističke svrhe. Do sada je uloženo oko 7 milijuna dinara.

Suradnja sa stručnim udruženjima, komorama, narodnim odborima i drugima je vrlo dobra. Ovih dana vode se razgovori sa NOO Medveščak o izgradnji novih objekata na Medvednici, koji će služiti rekreaciji (pješačke staze, klupe, stolovi, nadstrešnice, uređenje vrela) uz ulaganje od 12 milijuna dinara. Te bi radove izvelo Šumsko gospodarstvo. NO općine Zaprešić pružio je punu podršku Šumskom gospodarstvu kod radova na gradnji ceste na zapadnom dijelu, a iduće godine će i novčano sudjelovati u toj akciji.

Sa svim NO općina postignut je sporazum o nadzoru nad privatnim šumama.

Međutim, Šumsko gospodarstvo ne bježi ni od suradnje sa svim ostalim društvenim organizacijama i građanima, te će svaku dobromanjernu kritiku ili savjet rado primiti. Samo, nažalost, ne možemo konsultirati sve građane kad pripremamo nove radove.

Iz iznesenoga se vidi, da Šumsko gospodarstvo Zagreb vodi veliku brigu, oko Medvednice i da ulaže prilično velika sredstva ne samo za zaštitu, čuvanje, uzgoj i njegu šuma na tom objektu nego se brine i o tom, da se čim više unaprijedi ovaj važan rekreacioni centar u turističkom i rekreacionom smislu.«

Mi ovoj diskusiji nećemo dati komentara, jer naši čitaoci imaju prilike da na svojim izletima osobno provjere točnost gornjih navoda. Stranice našeg lista i nadalje su otvorene problemima Medvednice, naše najpopularnije i najposjećenije planine.

Planinske opasnosti na Šar-planini

Visoka 2747 m, dugačka 76 km po horizontalnoj projekciji, s površinom oko 1600 km², Sar-planina spada u red visokih planina. Posle Velebita, to je najduži planinski venac u našoj državi. Međutim, ova prostrana planinska oblast nije još planinarski obredena, sem što je podignuto deset planinarskih kuća, od kojih su pet prihvatnice u zapuštenom stanju. Ne postoji markacija. Nema verziranih putovoda. Lokalne planinarsko-turističke organizacije, nezainteresovane za planinarska ispitivanja, ne mogu da pruže pouzdana obaveštenja. Povremeno izletničko strujanje, ograničeno na predele Popove Šapke, Ljubotena, Karanikole i Brezovice nerodimske, svodi se uglavnom na društvenu razonodu i, zimi, na skijaška takmičenja. Zbog svega toga, na Šar-planini morate da se sami snalazite ili da se, ako hoćete, prepustite najmljenom pratiocu (nadnica je od 500 do 800 dinara) koji poznaje samo predele u granicama svojega sela.

Po svim geomorfološkim osobinama Šar-planina je predisponirana nizom pojava koje mogu da ugroze život neiskusnog ili upornog planinara. Čak ni meštani nisu obavešteni o mnogim opasnostima iz razloga što je kretanje meštana ograničeno na pašnjački pojasa, uglavnom do visine od 2200 do 2400 m, i to samo za vreme stočarske sezone od maja do septembra. Meštani ne zalaze u predele najviših tačaka, predele planinske pustinje, gde nema nikakvih uslova za privredno iskorišćavanje.

Ovdje ću prikazati niz opasnih pojava koje sam neposredno zapazio, a neke i лично doživeo na svojim čestim putovanjima po Šar-planini otpočetnim još 1924. godine.

OBJEKTIVNE OPASNOSTI

Opasnosti ove vrste javljaju se kao posledica žestine prirodnih sila. One nikad ne zavise od našeg delovanja, pa ih kao takve ne možemo nikako sprečiti, ali obraćajući pažnju na njih, pre nego što dodu do izražaja, možemo ih izbeći. Neki vidovi ovih opasnosti vezani su za određeno godišnje doba. Tako se usovi i mečave javljaju u toku snežnog perioda, gromovi i pravale oblaka su prolećno-letnje pojave, a urnisi, plazevi i magla mogu da se javе u svako doba.

USOVI

Gledajući sneg onako mek i paperjast, ljudima se čini neshvatljivo da ta pojava, naoko tako nevina i privlačna, može pod određenim uslovima da razvije onako strahovitu razornu snagu. Ali sneg je vrlo osjetljiva materija, uvek spremna da, čim izgubi ravnotežu, krene na svoje ubitačno putovanje. S druge strane, nezavisno od prirodnih činilaca, usovi se mogu izazvati još i naskokom divljači, sletanjem ptica, opućenim kamenjem; dalje, zavisno od nas, čovekovim dodirom, pa čak i samim ljudskim glasom, to jest, za vedrih hladnih dana dovoljno je da se glasnijim pevanjem, dozivanjem ili zviždanjem ustalasa vazduh, i tim talasanjem izazove usov.

Usovi se razvijaju na strminama koje leže pod nagibom između 23° i 53°. Ne zameću se na nagibima većim od 53°, jer prijanjanje snega na tako strmim padinama ne može više da nađe oslonac. Sledeći pregled pokazuje šarplaninska usovišta koja sam neposrednim posmatranjem mogao pouzdano utvrditi:

Potez obrušavanja:	Ekspozicija:	Mesto sručivanja:
Abdav	S i SZ	Restelička reka
Babaasanica	Z	Krivošijska reka
Baratica (Reč)	JZ	Izet kula — Radika
Bela strana	JZ	Leva reka
Božino	Z	Torbeški most
Božino	JI	Hadžina reka
Brejačka rupa	SZ	Brejačka rupa
Guri dјat	JI	Novo selo, tetovsko
Guri pečit	SZ	Brodec, gornjorečki
Kodra bugari	SZ	Golina
Ljuboten	SZ	Ropotski potok
Ljuboten	JZ	Solišta
Ovnin kamen	S	Hadžina reka
Pecina korija	SZ	Brodec, gornjorečki
Plat	SZ	Pena
Rečki čam	SZ	Hadžina reka
Rodina	JZ	Bozovce
Sahat dere	JI	Pena
Udut	SZ	Kaluderska reka
Ceripašina	S	Guri Ijobve
Ceripašina	SZ	Ceripašinska bačija
Čepenovo	JI	Pena — Donja lešnica
Proj žaba	SZ	Štirovičke vodenice.

Sredinom maja, a ponekad i docnije se još na visovina vide velike snežne površine, koje nisu neaktivne iako su u fazi topljenja. S njih se učestano osiplju gde manje gde veće gomile snega. Na SZ i JZ strani Ljubotena, gde sam ih najčešće posmatrao, one pokrenu sitnije plazeve i grumenje gline od čijeg kotrljanja ostaju na snegu crvenkasti tragovi. Za tih vedrih časova kretanje takvih gomila se osetno čuje, dok je za vreme vetra sasvim nečujno.

Ugroženost od usova preti dok je god planina prošarana snegom. Zbog toga treba izbegavati usovišne poteze, što se može učiniti bez većeg odstupanja od predviđene ture. S proljeća su naročito opasna kretanja dolinom Pene oko Donje Lešnice i JZ stranom Ljubotena od Šije ka ljubotenskoj kući.

Jedan usov, s čeone strane širok oko 200 m, 7. februara 1961. zasuo je jednu grupu od dvadeset skijaša, inače daka Škole za fizičko vaspitanje u Prištini. Devezitorica su bila povredena, a trojica su izgubila život: Slobodan Bijelić iz Peči, Ratomir Jovićić iz Arandelovca i Rušid Balabci iz Prištine. Nesreća se dogodila u potesu Brejačke Rupe na SZ strani Šar-planine¹. Uzrok: nepoznavanje zemljišta, nepoznavanje snega i mehanike usova.

MEĆAVA

Prvi izletnički udes na Šar-planini izazvala je mećava. Štafetna grupa od šestnaest planinara krenuvši po vejavici s Popove Šapke ka Velikom Turčinu, na Vakafu je bila iznenadena velikim i još neslegnutim smetovima snega-suša, navejanog jugozapadnim vетrom. Trinaestorica su odjednom zapala u duboki sneg, koji ih je uz to još uveliko zavejavao. Jedanaestorica su uspela da se iz snega izbave, dok su dvojica, nažalost, platila životom: Dime Jovanovski iz Tetova i Ivan Hadži-Zafirovski iz Skoplja. Njihovi leševi nađeni su u snegu tek nakon jedanaest dana. Nesreća se dogodila 31. januara 1954. na jednom prilično položenom potesu jugozapadno od Vakafskog kajnaka².

¹ Detaljniji podaci o posledicama šarplaninskih usova izloženi su u mome članku objavljenom u Glasniku Srpskog geografskog društva, sveska XXXVII, br. 2, 1957., str. 137.

² U javnosti je taj udes prikazan kao posledica usova. Preživeli učesnici su i mene uveravali da je grupu bio zasuso usov. Međutim, kako je vremenska situacija bila takva da su se onda mogli pojaviti samo prašinasti usovi, znači da grupa ne bi bila samo zasuta usovom, nego bi, svakako, gotovo svekolika još i teško nastradala od strujanja aerosola. (Rasprišeni, suvi sneg povlači za sobom znatnu količinu vazduha s jakim strujanjem. Snažne struje vazduha i čestica leda stvaraju neku vrstu teškog gasa, nazvanog aerosol. Ova mešavina, inače teža od vazduha, ima jače dejstvo no i sam vazduh.)

Drugi udes dogodio se 27. juna 1957. Planinu je izjutra zahvatila strahovita mečava, kojoj je prethodila provala oblaka. Vetur je duvao brzinom do 100 km na čas. Napadali sneg bio je dostigao debljinu od jednog metra. Za 36 časova, koliko je trajala, ta nezapamćena nepogoda nanelo je stočarstvu velike gubitke. Na bačijama Župe Gore bila je zavejala pedeset krava i 400 ovaca, a u predelu od Vratničnih lивадица do Kobilice pobila je 342 ovce i 278 konja i goveda. Ljudske žrtve bile su izbegnute, izuzev četvorice promrzlih ovčara, nadenih u besvesnom stanju.

Jednu mečavu doživeo sam 16. novembra 1925. na Ljubotenu, gde sam se nalazio u sastavu jedne patrolne posade. Prethodnog dana još smo se raskopčanih koporana sunčali pred svojim zemunicama, uživajući u lepoti tihog poznojesenog dana. Oko petnaest časova navukli su se teški oblaci. Dan se bezmalo bio zamračio. Hladan vetur zaduva je strahovitom brzinom. Jednu staru bukvu kod zemunice oluju je odbacila na desetak metara od korena. U 16h 30m počeo je sneg koji je preko noć dostigao debljinu do iznad pojasa. Cele noći je sva posada — dvanaestoro nas — odgrata sneg bojeći se da ne bude zavejana u onako niskim staništima. Sutradan u osam časova, povezani konopcima podvučenim ispod opasača, napustili smo zemunice, da tek pred sumrak, gotovo iznemogli, stignemo u Staro selo. Lice u svih nas, šibano oštrim ledenim kristalima, bilo je kao iglom izbodenog.

Mečava nameće čoveku strahovite napore. S jedne strane, ona ga prinuduje da se opire niskoj temperaturi vazduha i snažnom vetru, a s druge, da savlađuje teške snežne nanose i da obrača pažnju na pravac puta. Često pritom, usled smanjene vidljivosti i traženja lakšeg prolaza, dolazi do gubitka orientacije, što je vrlo opasno, pogotovo u slabije poznatom predelu. Meštani su takve slučajevе doživljavali na Kobiličkom prevoju i na Vracima.

GROM

Udesi od groma uglavnom se dešavaju u južnom i zapadnom, prostranim delu planinskog bila.

Godine 1931. jedan ovčar je na Vracima poginuo od groma, a na Budimovom grobu odjednom je pobijeno 260 ovaca s Čiprove bačije. U proleće 1957. grom je udario u Pešterku (jedna omanja pećina) uništivši u njoj nekoliko kaca, dok je u julu iste godine na Belom kamenu, blizu Kalabaka, ubio čobanina i dvadeset jagnjaca. Na Zendeljbegu, 19. juna 1959., od groma su nastrandali ovčar i stado od preko 470 ovaca.

Za vreme grmljavine ovčari se sklanjavaju pod litice, ili se uz kakvu golemu stenu prosto pribiju sa zavetrinske strane. Ako su blizu šume, oni zaklon traže pod debljim bukvama ili gušćim četinarima. Ovce se onda ne sagone sa pašnjaka, ali prestaju da pasu i same se, valjda po nagonu samoodbrane, skrde i primire ostajući na mestu. Verovatno zbog toga i nastaju kod njih onako osetni gubici. Tovarna grla, međutim, kad su pod samarom, strašno se plaše grmljavine, pogotovo ako s njome naide grad. Konj se onda mora neizbežno sklanjati, ili nečim pokriven držati uz čoveka. U protivnom, prepušten sebi, trkom bi se mogao sjuriti u najблиžu šumu ili, ako mu je put poznat, pravo u svoje selo. Desilo mi se to na Livadicama 1953. godine, kada su oba natovarena konja, dok smo nas četvoro podizali šator, izmakla našoj pažnji i pojurila ka Vratničkoj šumi.

URNIS

Urnis se javlja na strmijim padinama visova kad se stenovita masa, izgubivši oslonac usled raznih uzroka, naglo oburva. Mogu se opučiti ne samo krupni blokovi, nego i poveći deo stenovitog zemljista. Od tako sručenog materijala, nagomilanog u bedeme, postaju urvine. U dobaleta se urnis javlja posle jače kiše, a zimi posle hladne noći kad smrznuti zemljište na mestima bude izloženo jačem suncu. Urnisna mesta, takozvani odroni, poznaju se po putanji urnisa i po nagomilanim urvinama.

Jedan urnis desio se na Crnojezerskom vrhu (2542 m) 18. avgusta 1954, neposredno posle dnevne kiše. Zatekavši se tada kod Crnog jezera, mogao sam da tu pojavi izbliza posmatram. Dan je bio mutan gotovo kao pred sumrak. Na istočnoj strani visa, okrenutoj jezeru, u 13h se prołomila strahovita tutnjava. Poveća masa zemljista,

s krupnim blokovima iz visokih otseka, odjednom se opučila niz veliki nagib. Teški blokovi su preskakali jedan drugog, razbijajući se u padu i odbacujući zemlju i stenovito komađe, koje je fijučući padalo na sve strane. Pritom je često sevao roj varnica, što je svakako poticalo od trenja i drobljenja kremenja. Urnis je usvemu trajao minut i dvadeset sekundi.

PLAZEVI

To su one rastresite stenovite drobine što klize niz točila, stvarajući na mestima plazine, srovove i sipare. Plaz se može pokrenuti ne samo sopstvenom težom nego i spoljnjim dodirom: naskokom divljači, sletanjem ptica, oburvanim kamenom i korakom čoveka.

Prilikom penjanja uz rubove točila i uz otsečnija mesta treba češće vikati da bi se razbegle divokoze, koje mogu da iznenadnim bekstvom, ako ih prethodno ne uzbunimo vikom, pokrenu plaz neposredno iznad nas. Biva da se pod munjevitim divokoznjim skokovima pokrenu čitavi potoci kamenja. Opasno je spuštaći se niz točila ako je plaz sitniji, jer zaneti onda dužim koracima i laganim suljanjem plaza, možemo da izgubimo ravnotežu i padnemo pljoštimice.

MAGLA

Biva da se za vreme magle domet vidljivosti u našoj planini svede na deset metara. Skučeni vidik otežava orientaciju i nameće veliku opreznost. Prilikom kretanja po besputnom predelu, izlažemo se opasnosti od lutanja. U južnim i zapadnim krajevima planine, gde se prepleće zaista velik broj putanja i rasputica, zastrajnjivanjem se može lako skrenuti s puta. Dešava se to i meštanima.

U zamagljenom predelu, pogotovo besputnom, hod biva usporen, a pažnja sasvim napregnuta. Pogled pada čas na zemljište, čas na magnetnu iglu. Ko bi se, ne poznaјući predele i neupućen u savršeno rukovanje specijalnom kartom i busolom, usudio da po magli krene s Džinibega ka Lukovom polju, taj bi zacelo doživeo neprijatna iznenadenja. Ovčari se za vreme magle retko sretaju, budući da se stoka tada ne udaljuje mnogo od baćije. A u magli susret s čovekom je zaista najveća radost!

PRIVIĐENJA

O ovoj pojavi već sam pisao na drugom mestu, u »Prirodi« br. 8, 1960, str. 317. Čitaoci se upućuju na taj izvor.

SUBJEKTIVNE OPASNOSTI

Javljuju se isključivo kao posledica našeg delanja, zavise dakle od nas. Mada je razumljivo da se i ovakve opasnosti mogu izbeći, statistike nesrećnih slučajeva u turistički razvijenim planinama dokazuju da je broj udesa izazvanih sticanjem subjektivnih okolnosti precentualno vrlo visok. U Švajcarskoj se kreće do 95%, a u Sloveniji i do 100% od ukupnog broja svih plainarskih udesa. Uzroci su uglavnom ovi: nepažljivo kretanje, nedostatak uvežbanosti, precenjivanje lične snage i slaba oprema.

SURVAVANJE

Ima u planini mnogo mesta gde ne možemo biti sigurni da li je naša stopa baš tu našla čvrsti oslonac. Snežne strehe, snežanici, litice, otseci i manji zahvati suve klizave trave na otsečnjim padinama jesu mesta gde se, usled neopreznog kretanja, najpre možemo da survamo.

Ni snežni prokopi, bez obzira na njihov nagib, nisu takođe bezopasni, zbog toga što se na njima javljuju rečne oduške kroz koje možemo da upadnemo u reku i budemo zatrpani snegom³. Ukoliko je prečnik oduške manji, utoliko su one opasnije, jer istanjeni snežni sloj oko njih može odjedanput da popusti u prečniku do tri metra. To su prave klopke koje, dok ne oduše, ne možemo ni po čemu da zapazimo.

Ako je uz nas tovarno grlo, treba mu prepustiti da na teško prehodnim mestima ono samo odabere prolaz. Za tovarno grlo su opasna jače zakošena pašnjačka mesta sa svom oštrom travom gde nema ni smreke ni vriština. Kako su brdski konjići i mazge potkovani pločama a ne potkovicama, oni jako posrću na takvim mestima, prosto se slijaju nemajući o šta da se odupru. Ponekad sam dolazio u položaj da pod konjske kopite podmećem presavijenu čebad kako bi tovarno grlo moglo da prede preko kliskog mesta. Naročita opreznost se nameće pri vodenju grla kakvom otsečnjom padinom, gde se grlo, gazeći nejednakim nivoom, naglo zaneto nakriviljenim tovarom može da surva. Ako grlo na takvom mjestu ustukne, ne smemo ga tuda nikako silom nagoniti. Treba naročito izbegavati greben Kobilice i greben Čaušice (2640 m) između Jezerca i Dobre strane kao sasvim nepristupačne tovarnim grlima.

GUBITAK ORIJENTACIJE

Snalaženje u prostoru uslovljeno je, pre svega, dobrim poznavanjem predela, a zatim veštim rukovanjem kartom i busolom. Orijentaciju obično gubimo usled magle, pomrčine, slabog poznavanja predela, skraćivanja puta i zastranjivanja. Pogrešno čitanje karte ili nepouzdana karta ili neispravna busola mogu takođe biti uzrok gubitku orientacije.

U severoistočnom delu planine se za tihih dana vrlo lako snalazimo držeći se pravca planinskog bila, na kome se, pored ostalog, ističu Ljuboten i Kobilica kao izrazite orijentacione tačke. Ali u južnom i zapadnom delu, to jest u unutrašnjosti planine, nailazeći češće na rasputnice, moramo se više oslanjati na kartu i busolu i na obaveštenja od strane meštana. Iskazi meštana mogu, takođe, biti i netačni ako ti ljudi nisu iz onog atara u kome se krećemo.

Pri smanjenoj vidljivosti, naime, magli ili pomrčini, ukoliko nam predeo nije dobro poznat, jedini naš oslonac je karta i busola. Ipak, kretanje u takvim prilikama treba bezuslovno izbegavati. Ako nas te pojave iznenade na putu, turu valja odmah prekinuti i potražiti najbliže sklonište, kakvo god bilo.

S gubitkom orientacije ne gubi se samo osećanje sigurnosti, nego često nastaju i teže posledice: lutanje, strah, iscrpenost, jak nazeb, opasnost od zverova, od ovčarskih pasa, od upadanja u zablaćena jezera obrasla šašom (*Carex*), pa čak i survavanja niz kakav otsek. Noćno kretanje po planini, ma to bilo i pod punom mesečinom, izvan poznatih puteva nije baš priyatno. Jer prividno drukčija od one po danu, planina je noću gluva pustinja s nečim pretećim u sebi, što vas pokadkad dovodi do strepnje lomeći vaše samopouzdanje.

O prvomajskim praznicima 1954. trojicu beogradskih izletnika—skijaša mrak je bio zatekao negde oko Piribega, pa su, izgubivši orientaciju, celu noć lutali po Vratničkim livadicama ne mogavši da pronađu prihvatnu kuću na Piribegu. Jedan od njih bio se »okliznuo i otsuljao se niz led stotinak metara«.

Drugog maja 1955. jedna grupa planinara—železničara pošavši po magli izjutra s firajskih bačija na Ljuboten, ceo bogovetni dan je lutala severozapadnom stranom Ljubotena, zastranila čak u Strašku reku i tek oko ponoći našla ljubotensku kuću.

MALAKSALOST

Uzroci malaksalosti obično su ovi: neuvežbanost, slaba oprema, ubrzano kretanje, preduga tura, preporno penjanje, preopterećenje opremom i nedovoljan odmor. Sasvim se od malaksalosti, kao prolazne pojave nevezane za određeno doba starosti, razlikuje takozvani gubitak nivoa, kome odjednom zasvagda podležu stari planinari kad kod njih nastupi opadanje fizičke snage. Onemoćala jedinka, zaboravljujući na sve opasnosti, uzalud se otimlje od nemoći, uzalud pokušava nesvesno ali uporno da sad ovako nemoćna izvede ono što je do juče bez po muke mogla. To je »najtugajljiviji i najdramatičniji doživljaj« u planinarskom životu, kaže jedan psiholog.

³ Snežni prokopi su snežanici koje, zaostale u rečnim koritima, probija reka. Usled isparavanja rečne vode, na mirnijim mjestima reke isparena voda probije snežanik, i to je rečna oduška koja se, za tihih dana, poznaje po tome što kroz nju suklja stub pare.

Dva slučaja malaksalosti desila su se na Šarplaninskom izletu Srpskog planinskog društva, održanom u avgustu 1926. Silazeći s Ljubotena, najpre je zanemogao poznati vojvodanski javni radnik profesor Vasa Stajić (bilo mu je onda 49 godina), koga smo jedva uspeli da svedemo do najbliže bačije, s koje je tek drugog dana mogao da se konjem spusti s planine. — Zatim je, usred čaušičkog grebena, pod preteškim ruksakom malaksao najuporniji srpski planinar dr Dušan Mitrović-Spirta, nešto mladi od Stajića. Odbacivši iz ruksaka nekoliko paketa hrane, Mitrović je uporno pokušavao da se popne na Čaušicu. Uzalud, snaga mu je otkazala, morao je da se vrati na dobrošku bačiju, odakle je uz pomoć pratioца lakšim putem krenuo za nama ostalima ka Crnom vrhu.

Sedmog avgusta 1955. posle podne na Gornjem Lukovom polju sreо sam petoricu mlađih zagrebačkih planinara koji su, pošavši na Korab, zorom bili krenuli s Popove Šapke namerni da se do mraka, kako mi rekoše, domognu jedne granične karaule. Dan je bio mutan i vetrovit s temperaturom vazduha od 4° do 8° . Upinjući se da savladaju tu predugačku turu, bili su već očigledno premorenji. Muškarci su se još nekako i držali, dok se njihova drugarica, sasvim loše opremljena (kratke pantalone, tanka vindjaka), jedva zaista kretala iznerena hladnoćom i dugim putovanjem.

* * *

Po svemu vidimo da se na Šar-planini mogu doživeti svi vidovi onih opasnosti koji se javljaju i u mnogo višim brdima. Dosada su te opasnosti pogadale meštane i njihovu imovinu, dok su se u planinarstvu tek počele odražavati. Ali s porastom broja izletnika neminovalo će se povećavati i broj nesrećnih slučajeva. Pojedini udesi opominju da se Šar-planina s te strane ne može smatrati ništa manje opasnijom od mnogih viših planina. Dok je u švajcarskim planinama za vreme leta 1956. izgubilo živote 58 turista, a u slovenačkim brdima svega 13 tokom iste godine, dотле je na Šar-planini samо ona jedna mećava uništila nekoliko stotina grla stoke. Razume se da bi ista sudbina snašla i ljude da su se onda u većem broju zatekli u planini.

Kretanje po Šar-planini, bez obzira na godišnje doba, ne treba shvatiti olako. Ako izletnik bez iskustva i dovoljne opreme kreće sam u našu planinu, mora se pomiriti s tim da će biti prepуšten samom sebi ako ga na eksponiranoj turi zadesi kakva nesreća. Dovoljno je samo da ugane nogu ili da ga snađe sunčanica, pa da nemoćan ostane prikovan za mesto.

Uglavnom rečeno, opasnosti se ipak mogu izbjeći: s jedne strane, poznavanjem i brižljivijim promatranjem prirode, a s druge, pažljivijim kretanjem i neprecenjivanjem lične snage. Uostalom, zar svaki nesrećan slučaj nije posledica neke naše omaške, nekog nedostatka? Često se, na prvom mestu, ističe nerazborita upornost potsticana težnjom za tobožnjom pobedom, mada planina nije ni protivnik ni ubica. Planina je tu, prisutna, sa svom svojom veličanstvenošću i bogastvom svojih detalja, sva načeta i rivotska, pa opet ispršena i snažna, razvalina i monolit u isti mah, ali skamenjena i nepomična — jednostavno poprište rada spoljnih prirodnih sила od kojih ustvari i potiču objektivne opasnosti. Kao što iz golog ognjišta ne može da bukne vatra, tako ni usovi, ni mećave, ni urnisi ni gromovi ne potiču kao vulkan iz same planine, nego ih izazivaju spoljne sile beskonačno, razume se, jače od nas.

Takvoj kakva jeste, mi se planini smemo slobodno približiti i doživljavati je do mile volje, svak na svoj način, naravno, i prema svojim životnim mogućnostima, samo ipak trezveno i odmereno, s potrebnom ozbiljnošću, duhovnom i materijalnom opremom, kao i svesnom odgovornošću prema samom sebi.

Opasnosti i udesi o kojima je ovde bilo reči, ne treba da nas zaplaše ni udaljuju od planine. Mogu samo da posluže kao došapnuta opomena da Šar-planina, iako ostavlja utisak onako blagog planinskog venca, nije, ipak, obično poigrište. Ume Šar-planina i svoje naličje da istakne.

„Kroz planine“ 16—21

»Kroz planine«, časopis Planinarsko-smučarskog saveza Srbije, izlazi povremeno od 1951. godine. Otada pa do danas izašao je 21 broj. Ovdje ćemo se osvrnuti na brojeve 16—21, koji su izašli tokom posljednje tri godine: broj 16, 17-18. i 19. izašli su 1960. broj 20. 1961. a broj 21. 1962. godine.

Premda je u toku te tri godine časopis četiri puta mijenjao urednika (M. Veličković, D. Stojčević, ponovno M. Veličković i konačno B. Cerović), a osim toga četiri puta je mijenjao i tiskaru, uglavnom je zadržao svoju raniju fizionomiju, izuzev posljednjeg broja, koji je grafički opremljen bolje od prijašnjih. Sadržajno je časopis kao i ranije veoma raznovrstan, što mu uz obilje ilustracija daje obilježe živosti i zanimljivosti.

Ako se osvrnemo na listu suradnika, autora, vidjet ćemo da se iz broja u broj izmjenjuje većina njih, pa se upravo nameće veza te pojave sa stalnim mijenjanjem urednika. Svakako da je i neredovito izljeđenje znatna smetnja da se ne može održati na okupu stalna grupa suradnika. Ipak, ima dva autora, koji stalno suraduju u listu. Kvaliteta njihovih priloga zahtijeva da ih se posebno istakne. Jedan od njih je beogradski alpinista Branko Kotlajić, a drugi inž. Miodrag Božinović. Kotlajić iz broja u broj neobičnim žarom i simpatičnom upornošću nastoji oko definitivne alpinističke obrade masiva Brade u Prokletijama. Njegovi članci o Prokletijama mogu se naći ne samo u ranijim brojevima časopisa nego i u drugim publikacijama. Tu njegovu sklonost masivu Brade (koju on naziva Karanfil) lako je shvatiti ako znamo da je u njenim stijenama otkrio neslućene mogućnosti prvenstvenih alpinističkih uspona i da je te mogućnosti i obilno iskoristio. O tome naročito govori njegov članak »Jedan alpinistički uspon na južni vrh Karanfila« u broju 19. i »Dva dana u steni Karanfila« u broju 21. Isti autor dao je u broju 16. solidni prikaz bosanske planine Vranice, a u broju 20. zajedno s inž. Božinovićem veoma informativni članak o Osogovskoj planini.

Kotlajićeva sklonost za otkrivanje planinarski neistraženih područja naročito dolazi do izražaja u članku o Kučkim planinama na granici Crne Gore i Albanije (broj 17—18). U tom članku dobili smo prij zaokruženi planinarski prikaz ovog planinskog sklopa, koji je do sada ostao izvan akcionog radiusa naših planinara. Članak je ilustriran fotografijama i opskrbljen geografskom skicom planinskih grebena. Isto takovim skicama popraćeni su i članci o Vranici i Osogovu, što im daje vrijednost i karakter vodiča.

Jednaku marljivost i plodnost u planinarskom publicističkom radu pokazuje i stari suradnik lista inž. Miodrag Božinović, koji nastavlja sa već ranije uhodanim načinom sistematske obrade planina. Područje njegovog interesa prilično se poklapa s Kotlajićevim, o čemu govori i njihov zajednički prikaz Osogovske planine. U brojevima 16—18. izašao je u rubrici »Obrada planina« njegov članak »Masiv Karanfila« u dva nastavka. Tu je inž. Božinović pokušao da svestrano obradi najmanje poznati i najnepristupačniji dio jugoslavenskih Prokletija i da riječju, slikama i skicama dade standardni prikaz ovog područja. On je u tome posve uspio. Kao naročitu vrijednost treba istaknuti njegovu planinarsku kartu glavnine masiva. Veoma plastičan prikaz tog terena, koji je zbog izvanredne vertikalne razgrađenosti i zbog ledenjačkog djelovanja bilo veoma teško predočiti, za planinara će predstavljati naročitu vrijednost zbog toga, što je na specijalnoj vojnoj karti ovo područje prikazano tako šturo, da je orientacija sa specijalkom gotovo nemoguća.

Autorima Kotlajiću i Božinoviću postavit ćemo primjedbu samo u vezi s toponomastikom, naročito s imenima vrhova. Polazeći od stanovišta da su većina najviših vrhova, a i čitav planinski greben od Gusanja na jug do albanske granice bezimeni, oni su sebi uzelni pravo da im sami izaberu imena. Tako su, npr. čitavu skupinu najviših vrhova nazvali Karanfilom, a pojedinim vrhovima i stijenama dali imena: Obla glava, Koplje, Presto, Srednji, Sjeverni, Južni vrh i sl. Međutim autori su kod toga bili u zabludi. Gotovo svi markantniji vrhovi imaju svoja, doduše, šiptarska

imena (Sjeverni vrh: Maja Bali, Srednji vrh: Gurt e Zjarmit, što znači kremen ili doslovno vatreći kamen itd). Drugo, u nastojanju da izbjegnu neslavenska imena, autori su čitavoj skupini nadjenuli ime Karanfil, tvrdeći da je to ime naše. Karanfil je, međutim, grčkog porijekla (*Karyophyllum*). Treće, ime Karanfil nalazimo samo sjevernije od prijevoja »Krošnja«, a nipošto južno u skupini najviših vrhova, koju su beogradski alpinisti nazvali tim imenom. Istina je da kod današnjeg stanovništva pod planinom za čitavu skupinu ne nalazimo zajedničkog imena, no ako posegnemo za stari kartama i literaturom, osjedočit ćemo se da se za vrijeme ranijeg, slaven-skog stanovništva, čitav lanac nazivao Brada. Još i danas postoje sačuvana imena pojedinih dijelova planine: Vezirova, Ljuljaševića, Koledarska Brada. No o tome će uskoro u našem časopisu, kao rezultat višegodišnjeg istraživanja, izaci opširni članak. Autorima svakako treba dati priznanje, da su više nego itko dosada skinuli veo misterije sa skupine Brade u Prokletijama i svojim člancima dali obilježe čitavom časopisu.

Može se slobodno reći, da časopis stalno izlazi u znaku Prokletija, jer nema broja bez materijala iz tog područja. Npr. »Prvi osvajač Prokletiske transverzale«, »Još jedna planinarska kuća u Prokletijama«, »Prokletijska transverzala«. Naročito seriozno djeluje članak »Maja Jezerce« Branislava Cerovića, urednika lista, u broju 20, prvi kod nas do sada objavljeni prikaz najvišeg vrha Prokletija u Albaniji. Pisac opisuje svoj uspon 1937. godine i ukazuje na mogućnost da je to bio prvi uspon jugoslavenskih planinara na najviši vrh Prokletija, jer u našoj literaturi ne postoji sigurni podatak o nekom ranijem usponu.

Isti autor dao nam je u drugom članku svoj doživljaj nepoznatog kanjona Mrvice u Moračkim planinama sa reminiscencijama iz mladih dana, a sa naglašenom lirskom notom.

U nizu ostalih članaka spomenut ćemo članke M. Penjina, koji pokazuje izraziti interes za Šar-planinu (jezera na Šar-planini i ski-tereni oko Brezovice). Alpinisti se ne mogu požaliti na nedostatak prostora u listu. Uz navedene članake o Prokletijama postoji niz napisa penjačke sadržine. Rodoljub Jevtić u članku »Saznanje« impresivno opisuje svoje doživljavanje stijene Trnovačkog Durmitora u Magliću. Ljiljana Stojanović-Piletić donosi zanimljiv prikaz zimskog uspona na Minin Bogaz u Durmitoru. Dr Ivan Stojanović opisao je vrlo interesantan uspon na vrh Erdžiasa (3916 m) u Maloj Aziji, našim planinarima posve nepoznatoj zemlji, a u drugom članku opis uspona na Musalu, najviši vrh Balkanskog poluotoka. Radivoj Kovačević dao je opis svoje ture na Ectalskim Alpama i popratio ga lijepim fotografijama. Zvonimira Cvejić-Kovačević u članku »Div između sedam dolina« iznosi uspomene iz masiva Mont Blanca, Velibor Stanišić iz Tirola, Albert Abinun sa uspona na Tlaltitaltepeli u meksičkim Andama. U posljednjem broju nalazi se i jedan članak iz područja Hrvatske: Anica Vrzel opisuje svoj pohod Cerovačkim pećinama na ličkom podnožju Velebita.

Casopis u svakom broju donosi obilje vijesti o radu planinarskih organizacija, a povremeno humorističke priloge i kutak za mlade planinare. U planinarskoj bibliografiji povremeno izlaze i prikazi našeg lista.

Unatoč grafičkim neprilikama lista, posebno treba istaknuti redovito vrlo ukusne i raznolike motive na naslovnoj strani omota i niz zanimljivih slikovnih priloga iz albuma srpskih planinara.

Naša je iskrena želja da časopis »Kroz planine« prebrodi izdavačke poteškoće s kojima se bori već dulje vremena i da nastavi utrtim stazama.

Dr Željko Poljak

IZ NAŠE ZEMLJE

JUBILEJ PROFESORA BRANIMIRA GUŠIĆA

Prigodom 40-godišnjice planinarskog rada akademika prof. dra Branimira Gušića, PD »Zagreb« je uz pomoći Planinarskog saveza Hrvatske i PDS »Velebit« priredilo javno predavanje u Centralnom narodnom sveučilištu u Zagrebu, na kojem je jubilarac pred prepunom dvorana govorio o temi »Kako sam upoznao naše planine« uz prikazivanje dijapozičiva iz brojnih naših planina. Premda je predavanje trajalo gotovo sat i pol, publika ga je do kraja pratila s velikim interesom i predavača nagradila pljeskom i ovacijama. Predavanje je održano 16. studenoga, a slijedeći dan je organizator ove proslave priredio posebni sastanak za uzvanike s prof. Gušićem u planinarskom domu na Puntijarki, gdje je jubilarac proslavio godišnjicu u krugu svojih planinarskih drugova. Kao što je već detaljno izneseno u prvom broju »Naših planina« ove godine, prof. Gušić se svojim dosadašnjim radom uvrstio na čelo naše planinarske elite, a naročito se afirmirao kao protagonist one planinarske struje, koja je planinarenje stavila u službu nauke.

DOBAR RAD PLANINARA U SPLITU

U organizaciji Saveza planinara u Splitu provedeno je nekoliko uspjelih priredaba za propagandu planinarstva u Splitu i okolicu. »Dan planinara« za članove održan je dne 14. listopada na Kozjaku u okolini planinarskog doma Putalj, dok je »Dan planinara pionira« održan 21. listopada na izvoru rijeke Jadra. Obje priredbe bile su dobro posjećene unatoč nepovoljnem vremenu.

Krajem listopada otvorena je u Splitu dobro organizirana planinarska izložba. Bila je to dokumentarna izložba o radu splitskih planinarskih organizacija s mnogo odličnih fotografija, grafikona i statističkih podataka, pa je posjet izložbe bio vrlo dobar. Nakon zatvaranja te izložbe u planu je da se čitava njena postava premjesti u Kaštel-Sućurac.

SAVEZNI TEČAJ ZA VODIČE POHODA

Planinarski savez Jugoslavije održao je u orientaciji PS Hrvatske od 21. do

28. listopada u planinarskom domu na Petehovcu iznad Delnice tečaj za vodiče pohoda. Tečaju je prisustvovalo 28 tečajaca iz Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, koji su s odličnim uspjehom završili teoretsku i praktičnu stranu tečaja. Teoretski dio sadržavao je čitanje karata i orientaciju, meteorologiju, davanje prve pomoći i prijenos unesrećenog planinara, opremu alpinista i GSS-a, higijenu i ishranu na pohodima, opasnosti u planinama te ulogu, rad i odgovornost vodiča u planinama. Na terenu su vršene alpinističke vježbe i vježbe u pružanju prve pomoći te uspon na Bitoraj, Risnjak i Snježnik. Teoretska predavanja bila su popraćena odgovarajućim kolor-dijapožitivima. Na završnom ispitvu tečajci su pokazali solidno znanje iz cijelokupne planinarske tematike i stekli su naslov »Vodič pohoda PSJ«. Voda ovog uspjelog tečaja bio je Božo Škerl.

TJEDAN PLANINARSTVA U VARAŽDINU

Od 18. do 25. studenoga priredilo je PD »Ravna gora« u Varaždinu »Tjedan planinarstva«. Ova priredba obuhvatila je izložbu planinarske fotografije u izložbenom salonu Narodnog kazališta, zatim planinarsku akademiju na Narodnom sveučilištu, te četiri planinarska predavanja. Posljednjeg dana održano je redovno savjetovanje predstavnika planinarskih društava Hrvatskog zagorja.

ISTRAŽIVANJE JAME PUHALJKE U JUŽNOM VELEBITU

Strujanje zraka iz jame Puhaljke u Južnom Velebitu iznad Medka zainteresiralo je naše speleologe, pa je uz pomoći PS Hrvatske i PS Jugoslavije organizirana skupina zagrebačkih i beogradskih speleologa da istraže tu jamu. Ovogodišnja istraživanja trajala su četiri dana i postignuti su povoljni rezultati. Stiglo se do dubine od 240 metara. Na dnu jame teče potocić. Spilja ima jednu dvoranu veličine 35 na 25 metara. Temperatura u ulaznom, teže pristupačnom dijelu iznosi 1,5 a u unutrašnjosti 4 stupnja Celsiusovih. Geološki je spilja veoma za-

nimljiva. Strujanje zraka iz spilje dovodi se u vezu sa stalnom većom razlikom temperature zraka u spilji i izvan nje.

POŠUMLJAVANJE KALNIKA

Planinarski dom na Kalniku svojom okolinom, a osobito stijenama, koje ga nadvisuju u pozadini, spada među najljepše položene domove u Hrvatskoj. Okolina doma bila je međutim pusta i neugledna. Šumsko gospodarstvo u Križevcima počelo je ove godine s pošumljavanjem neposredne okolice doma. Dva hektara zemljišta oko doma posaćeno je sadnicama crnog bora i ariša i to vrstama koje brzo napreduju, pa će se dom na Kalniku za par godina naći posred novog crnogoričnog ruha.

SLABA ORGANIZACIJA TROFEJA »PLATAK«

U nedjelju 21. o. mj. održano je na terenima Platka i Sniježnika ovogodišnje orientaciono natjecanje za prijelaznu nagradu »Trofej Platak«. Sudjelovalo je 28 muških i 12 ženskih ekipa iz više planinarskih društava iz Zagreba, Rijeke, Crikvenice, Varaždina i Karlovca, te iz Slovenije. Međutim, organizatoru natjecanja potkrale su se ozbiljne tehničke greške kod postavljanja zadatka i izračunavanja rezultata, što je s jedne strane znatno otežalo snalaženje i kretanje natjecatelja po terenu, dok se s druge strane negativno odrazilo ne samo na pojedinačne i skupne rezultate, već i na opći dojam u odnosu na kvalitetu organizacije natjecanja. Naime, staza je bila postavljena po njemačkoj artiljerijskoj specijalki s označenom mrežom, a natjecatelji su dobili jugoslavenske sekcije bez oznake mreže. Osim toga razlika između navedenih karata je znatna. Čak ni pojedini rukovodioци natjecanja nisu znali da postoji ta greška sve do časa kad su posljednje trojke prije samog starta, uočivši pogrešku, zatražile objašnjenje.

Uz ovakve uvjete natjecanja od 28 muških na cilj je stiglo svega 5 trojki, a od 12 ženskih samo njih 6. Još je čudnije da je jedna muška trojka prošla sve kontrolne tačke i postigla dobro vrijeme, a bila je diskvalificirana, dok se s druge strane, plasirala jedna trojka, a da nije pronašla nekoliko kontrola.

Još čudniji postupak odigrao se sa ženskom trojkom PD »Željezničar« iz Zagreba, kojoj je dodijeljeno 1. mjesto i zlatna

plaketa »Trofej Platak«. Kad se ova trojka našla u autobusu, sretna i vesela zbog pobjede, oduzeta joj je zlatna plaketa uz obrazloženje da se potkrala greška i da je 1. mjesto zauzela ženska trojka PD »Platak«!

Nakon neobrazložene diskvalifikacije jedne o dobrih trojki i preinačivanja već proglašenih rezultata za konačne pobjednike su proglašene 1. i II. trojka PDS »Velebit« iz Zagreba, dok je 3 mjesto dodijeljeno trojki PD »Torpedo« iz Rijeke. Od ženskih proglašena je naknadno kao prva trojka PD »Platak« iz Rijeke.

Povodom ovog i nekih ranijih slučajeva bilo je potrebno da Planinarski savez Hrvatske donese propise, kojima se tačno određuju temeljni uvjeti za organizaciju orientacionih natjecanja, kako ubuđeće ne bi dolazilo do ovako neugodnih grešaka.

IV MEMORIJAL MIŠIĆA U SAMOBORU

U nedjelju 14. listopada održano je četvrt po redu orientaciono natjecanje na Samoborskom gorju za »Memorijal Janka Mišića«. Natjecale su se trojke pionira (18 trojki), omladinaca (13 trojki) te starijih planinara (29 trojki) — ukupno 60 trojki sa 180 natjecatelja. Staza za pionire bila je duga 8 km, za omladince 12, a za starije planinare 17 km. Ova posljednja staza bila je terenski, kao i za snalaženje najinteresantnija, pa su je natjecatelji morali proći za 3 sata, prijavivši se svim usputnim patrolama. Pionirsku stazu prošle su sve pionirske trojke i ušle u raspored pobjednika. Međutim, od 18 omladinskih trojki cijeli postavljeni zadatak izvršila je svega jedna trojka i to ženska, dok je od 29 trojki starijih planinara svega njih 10 izvršilo postavljeni zadatak! Ovi podaci pružaju nam očit dokaz da se u planinarskim društvima malo i nedovoljno radi na poboljšanju orientacije na terenu, pa će toj planinarskoj disciplini ubuduće trebati posvetiti više pažnje.

Tri prvoplascirane trojke iz svake kategorije dobole su skupne i pojedinačne nagrade. Natjecanju su prisustvovali članovi 10 planinarskih društava i to: PD »Željezničar«, PD »Zagreb«, PDS »Velebit«, PD »Sutjeska«, PD »Lipa«, PD »Ruloniste« i PD »Sljeme« iz Zagreba, te PD »Japetić« i PD »Encijan« iz Samobora i PD »Orahovica« iz Slav. Orahovice. Međutim, ni taj broj društava ne zadovoljava, jer u Zagrebu i bližoj okolici djeluje 25 društava.

U kategoriji pionira 1. mjesto zauzeli su pioniri PD »Orahovica« pod vodstvom Katreša, 2. PD »Željezničar« (Jelinić), a 3. PD »Japetić« pod vodstvom Kunšteka. Kad omladincu 1. mjesto zauzela je ženska trojka PD »Željezničar« pod vodstvom drugarice Bubanj Dunje, dok je kod starijih planinara 1. mjesto zauzela trojka PD »Zagreb« pod vodstvom Zlatka Smerkea, 2. PD »Japetić« pod vodstvom Cerovečkog, a 3. »Sljeme« na čelu sa Skukanom.

DOBRI REZULTATI »DANA PLANINARA«

Planinarski savez Hrvatske pokrenuo je ove godine pod naslovom »Dan planinara«, novu priredbu, koja je uspjela u svakom pogledu. U mjesecu rujnu svako je društvo trebalo povesti u planine na izlete i ture što veći broj svojeg članstva. Za najmasovnije sudjelovanje određen je prelazni pokal i plaketa, dok je za najkvalitetniju turu predviđena posebna plaketa.

U određeno vrijeme stigli su PS Hrvatske izvještaji 22 društva s podacima o sudjelovanju na »Danu planinara«. U planine je otišlo četrdeset skupina planinara s ukupno 828 članova.

Prva nagrada za masovno sudjelovanje dodijeljena je PD »Kozjak« iz Kaštel Sućurca, koje je sa 157 članova, u dvije skupine, izvršilo uspone na Kozjak i na Omišku Dinaru. Na izletima su pretežno sudjelovali pioniri. Ovo je društvo postiglo 5802 boda. Drugo mjesto zauzele je PD »Jastrebarsko« sa 68 učesnika, od kojih je bilo 58 pionira, a dobilo je 3576 boda. Treće mjesto pripalo je PD »Zagreb« sa 81 učesnikom i 2902 boda.

Za kvalitetnu turu prva nagrada dodijeljena je PD »Zagreb«, čija je petorka u jednom danu propješačila Južni Velebit na pravcu od željezničke stанице Lovinac preko sv. Brda (1753 m), vrha Bandanj (1639 m), Visočice (1619 m) u Gospiću, prevalivši ukupno 56 km s visinskom razlikom od 2295 m u usponu i neznatno manje u spustu, tako da visinska razlika na čitavom putu iznosi 5224 m. Ovo je zaista vrijedan rezultat! Drugo mjesto zauzelo je PD »Pliva« iz Zagreba za izvedenu turu sa 16 članova kroz Julisce alpe, dok je treća nagrada pripala PD »Torpedo« iz Rijeke.

OSNIVANJE SANJKAŠKOG SAVEZA

Početkom ove godine započeo je po odobrenju SOFK Hrvatske radom inicijativni odbor Sanjkaškog saveza Hrvat-

ske sa sjedištem u Samoboru. Svrha je tom odboru da izradi načrt Statuta, natjecateljski pravilnik, pripremi registraciju članova, izvrši upis članova, da stupa u vezu s postojećom Sanjkaškom zvezom Slovenije, da potakne osnutak srodnih Saveza u NR Srbiji i Bosni i Hercegovini, da poradi na osnutku zajedničkog saveza Jugoslavije, te konačno, da sve to iznese pred osnivačku skupštinu Sanjkaškog saveza Hrvatske.

Inicijativu za osnutak ovog Saveza dao je poznati sportski radnik i novinar Radio-televizije Zagreb drug Hrvoje Macanović na sportskoj akademiji SOFK Samobor, kada je u referatu o povijesti sporta Samobora bilo izneseno da se sanjkaški sport u Samoboru gaji od godine 1909. (Klub »Šišmiš«), kada su održana prva natjecanja u sanjanju. Poslije svjetskog rata sportskim sanjanjem nastavio je Sportski klub »Okić«, a od 1931. pa do danas sanjkaška natjecanja organizira ski sekcija Planinarskog društva »Japetić«.

Danas je sanjanje postalo vrlo aktuelno jer je ušlo kao posebna disciplina u okvir zimske Olimpijade. Nije to sanjanje na bob-saonicama sa upravljačima i zavorima, nego je to ono obično sanjanje, koje se gaji u našim planinskim krajevima uz uvjet da saonice ne smiju biti teže od 20 kg, da razmak smukova iznosi najviše 48 cm, da nemaju nikavih zavora. Pruga na kojoj se mogu vršiti sanjkaška natjecanja mora imati duljinu od 1000 do 2000 m te mora imati toliku strminu, da se vožnja nigdje ne prekida. Natječe se pojedinačno, član ili članica, dvojedno dva člana, ili mješovito član ili članica. Prigodom natjecanja vozi se pruga dva, tri ili četiri puta te zbroj tih vožnja daje rezultat za svakog natjecatelja.

U Sloveniji osnovan je Sanjkaški savez već prije tri godine i tamo se organiziraju vrlo uspješna natjecanja u Jesenicom, Bledu i Bohinju. Ove godine imat ćemo prvo republičko natjecanje na tradicionalnoj pruzi u Samoboru u parku Anindol. Isto tako i slijedeće godine, a tada ćemo najbolje sanjkaše poslati na zimsku Olimpijadu koja će se 1964. godišnjicu u Innsbrucku, u Austriji.

S obzircem da se sanjanje gaji oko Samobora, na Zagrebačkoj gori, u Hrvatskom zagorju (Krapina, Zlatar, Ivanec, Stubica, Oroslavje, Varaždin) u Gorskem kotaru (Delnice, Skrad, Lokve), oko Karlovca, Požege, Daruvara, Petrinje, Oguli-

na, u Lici, Gospiću i Otočcu, a i sam grad Zagreb ima nekoliko tisuća ručnih saonica — ima mnogo nade, da će se sanjkanje organizirati prema olimpijskim propisima, da čemo taj sport uvesti kao ravnopravan svim ostalima, to više, što se sanjkanjem omoguće masovan izlazak u zimsku prirodu, postizava izvrsna rekreacija radnih ljudi, a opet ne traži naročito skupu opremu i teže uvjete.

Sva sportska društva, klubovi Planinarska društva, DTO »Partizan« Školska društva za fizičku kulturu, RSD, radni kolektivi tvornica, poduzeća i ustanova, mogu prijaviti svoj sanjkaški aktiv ili sekiju u članstvo ovog Saveza na adresu: SANJKAŠKI SAVEZ HRVATSKE Perkovčeva 7, Samobor (predsjednik Ivica Sudnik).

JOŠ JEDNA ŽIĆARA NA POHORJU

Već preko osam mjeseci traju radovi na izgradnji još jedne, treće, žičare na mariborskom Pchorju, čija će dužina iznositi preko 600 metara. Gornja stanica

Prema predviđanjima, nova će žičara biti gotova i puštena u promet tokom dvanaestog mjeseca, a koristiti će je pretežno skijaši.

B. Sterle

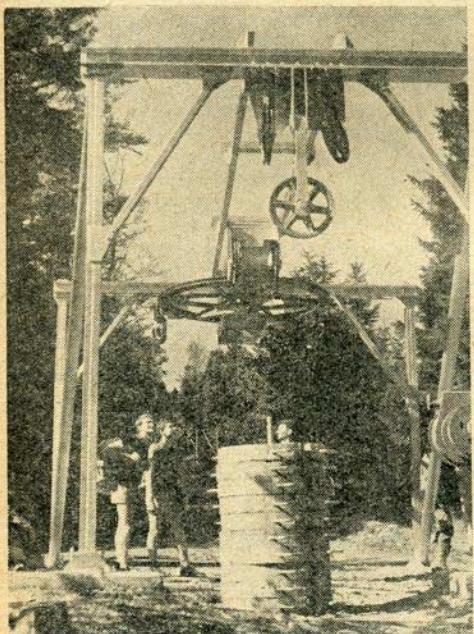
PD »STUBIČAN« U DESETOJ GODINI RADA

Najveća ovogodišnja planinarska manifestacija na području Hrvatskog zagorja bio je VI Slet mladih planinara kraj Gupčevog doma kod Gornje Stubice. Ova manifestacija okupila je više stotina planinara iz cijele Hrvatske. Bio je to značajan dan za zagorske zlininare, a napose za organizatora Sleta, PD »Stubičan« iz Donje Stubice, koje je ovom manifestacijom ujedno obilježilo i desetogodišnjicu svoga postojanja i aktivnog rada.

Kad bismo aktivnosti i uspjehe rada ovog društva mjerili poređenjem s našim tradicionalnim planinarskim centrima, sigurno je da bi aktivnosti ovoga društva bile male, no ako se znade da je to zapravo poluseosko društvo, izraslo u ambijentu malog provincijskog mesta, tad su postignuti rezultati značajni.

Desetogodišnjica društvenoga rada obilježavana je tokom čitave ove godine. Osim uspjelog VI sleta, bilo je još više od dvadeset raznih akcija: izleta, pohoda, predavanja i sl. Među najznačajnijim akcijama članova omladinaca svakako je uređenje izletišta »Ložekov izvor« na Medvednici, gdje sada стоји manje drveno sklonište i niz prijatnih kutaka za odmor, te vidikovac »Dva srčka« s pogledom na Donju Stubicu. Omladinci su ove godine bili osobito aktivni, kako u pripremama za VI slet, tako i u ostalim aktivnostima. Znatno učešće pokazala je i grupa odraslih članova, a nisu zaostali ni članovi pionirske sekcije »Pčelica«. Najmanji članovi društva bil su osobito zapaženi na Sletu u Samcima, zatim grupa koja je posjetila Kozaru, kao i grupa koja je sa sekcijskom zastavicom i kapićama s utkanom pčelicom sudjelovala na sprovodu našega dragog počasnog člana Vlade Horvata. Grupa od dvadeset članova prisustvovala je Sletu u Jasenkiku, a veći broj članova posjetio je Ham, Strahinjčiću, Hrastovičku (Zrinsku) goru, Ivančicu, Macelj i još neke gore.

Društvo je vlastitim sredstvima postavilo spomen-ploču Matiji Gupcu na kućici podno poznate »Gupčeve lipe« i time obilježilo datum održavanja VI sleta. U Donjoj Stubici priređena je izložba aktivnosti i trofeja društva, dok su drugovi Branislav Čelap i Petar Lučić-Roki održali odlična predavanja. Prisustvovalo je oko 130 mještana.

te nove žičare nalazi se neposredno ispod hotela »Bellevue«, a donja u blizini gornje stanice već postojeće skijaške žičare.

DESET HILJADA PLANINARA U VOJVODINI

Planinarska organizacija u Vojvodini, našem najravnijem kraju, stekla je punu afirmaciju. Danas u Vojvodini i posred teških uslova za planinarstvo radi 43 društva, u koja je učlanjeno blizu 10.000 planinara. I alpinizam je stekao lijepi broj pristalica među vojvodanskim planinarama, ali organizirani rad na razvoju alpinizma uhvatio je do sada čvršćeg korijena samo u Srijemskom Karlovcu, čiji su članovi imali lijepih uspjeha u stijenama Jugoslavije i van nje. Najveći nedostatak u planinarskoj organizaciji Vojvodine su stručni instruktori, kojih nema ni jedno društvo, pa ni Planinarski savez Vojvodine. Ovog ljeta osposobljen je i prvi Speleološki odjeljak, koji je osnovan također u Srijemskim Karlovциma. Deset članova završilo je ovog ljeta speleološki tečaj u Homoljskim planinama u Srbiji i sada se spremaju na svoj prvi zadatak: istraživanje

nje nedavno otkrivene pećine ispod Popovog Cota u Fruškoj gori. Ljereni planinarskih domova. Tamo se održavaju i redoviti tečajevi. Perzijski alpinisti i planinari namjeravaju podići jedan planinarski dom i na najvišem vrhu Perzije 5670 m visokom Demavendu.

U CIJELOJ ISTRI SAMO JEDNO PLANINARSKO DRUŠTVO

Usprkos dobrim uslovima za razvoj planinarstva u Istri, na čitavom ovom području postoji samo jedno planinarsko društvo i to u Opatiji. Ostala istarska društva, u Puli, Raši, Pazinu, prestala su radom, pa je tako i planinarski dom kroz Raše dodijeljen odredu izviđača—planinara »Mate Blažina«. Uspješan rad ovog odreda dokazuje da postoje uslovi za planinarski rad na području Istre. Samo od 1957. do danas ovaj odred je organizirao oko 370 izleta na Labinštini i proputovao čitavu našu zemlju i time dao primjer odraslima kako treba da se radi.

IZ INOZEMSTVA

ALPINIZAM U PERZIJI

Još jedna zemlja za koju do sada nismo imali nikakvih podataka u vezi postojanja alpinističkih i planinarskih organizacija je Perzija. U samom Teheranu postoji nekoliko alpinističkih sekcija koje pripadaju Planinarskom Savezu (Federation Kuhnawardi). Ova organizacija je osnovana 1944. godine i broji danas oko 2000 članova. Potrebno je napomenuti da postoji danas i 20 do 25 penjača koji su sposobni i za najteže uspone. Članovi te organizacije nisu dužni plaćati posebnu članarinu, budući da je »Federation Kuhnawardi« dotirana od države. Sjeverno od Teherana se nalazi 8 potpuno opskrb-.

NOVOSTI IZ NORVEŠKE

Poznati norveški alpinista Ralph Höibakk je tokom ove ljetne sezone izvršio nekoliko kvalitetnih uspona sa raznim partnerima: Andersnatten-istočna stijena (2. ponavljanje VI —), Romsdalshorn-direktna zapadna stijena (2. ponav., V +), Blånebba-južna stijena (1. ponav. V +), Trolltind-greben (1. samostalni prijelaz, IV do V), St.—Vengetind—južna stijena (prvenstveni, VI —), Dalartanet-zapadna stijena (prvenstveni, V +). Vrlo je malo

alpinista iz srednje Evrope koji su vršili uspone u norveškim stijenama. Vjerojatno je geografska udaljenost jedan od glavnih faktora. Vjerujemo da će ubrzo velik broj penjača odlaziti u Norvešku i vršiti uspone u tamošnjim stijenama.

A. R.

FRANCUZI NA JANNU

16. travnja osvojen je jedan od najtežih sedamtisućnjaka u Himalajama, 7711 m visoki Jannu u Sikkim-masivu. Interesantno je napomenuti da su svi članovi ekspedicije stupili na taj himalajski vrh, a njih je bio priličan broj: četrnaest (14). Vodstvo ekspedicije je bilo povjerenje jednom od najvećih alpinista današnjice, poznatom Lionel Terray-u. Ostali članovi su bili također vrhunski francuski penjači: Jean Bouvier, René Desmasion, Maurice Lenoir, Pierre Leroux, Robert Paragot, Paul Keller i Robert Senhelier. Najkvalitetniji Sherpasi su sačinjavali ostali dio jurišne grupe. Već 1959. pokušao je doseći vrh Jean Franco, ali je morao sa svojom ekspedicijom prekinuti napredovanje uslijed nadolaska lošeg vremena. Ova ekspedicija je bila opremljena najmodernijom opremom. Najveći problem svake ekspedicije, cipele, izgleda da je konačno riješen. »Eiger-special«

se pokazao već na nekoliko ekspedicija kao izvanredna cipela. Ovaj model je izradio i prvi puta upotrijebio Toni Hiebeler prilikom prošlogodišnjeg zimskog uspona u stijeni Eigera.

ENGLEZI NA NUPTSEU

Točno mjesec dana nakon osvajanja Jannua, osvojila je engleska ekspedicija 7879 m visoki Nuptse. Uspon su izvršili 16. svibnja Dennis P. Davis i Sherpa Tashi, te 17 svibnja Chris J. S. Bonington sa Les Brownom i dr J. Swallow sa Sherpa Ang Pembom.

Postojale su tri mogućnosti za osvajanje ovog sedamtisućnjaka:

1. Zapadni greben, no ta mogućnost je napuštena zbog dužine i nepredviđenih teškoća grebena.

2. Takozvani južni greben, koji vodi od završetka zapadnog glečera poznatog osamtisućnjaka Lhotse-a. Prva polovina grebena je izgledala vrlo lagano, ali je zato prelaz iz donjeg dijela grebena u glavni greben djelovao skoro neprolazno. Najveću poteškoću je predstavljala činjenica da na čitavoj dužini grebena ne postoji mogućnost postavljanja logora.

3. Srednji greben (Central—Ridge) dijeli Nuptse-glečer i Lhotse-zapadni glečer i vodi na jedno snježište. Poslije prelaza jednog kuloara dolazi se na zapadni dio glavnog grebena koji vodi na sam vrh.

Ekspedicija se odlučila za posljednje rješenje. Postavljeno je ukupno osam logora, s time da je zadnji postavljen na visini od 7250 m. Sam vrh je osvojen 16. svibnja poslije 10 sati napornog uspona u 16.15 sati.

NIJEMCI NA NANGA PARBATU

Napokon je 22. lipnja osvojen i jedan osamtisućnjak, 8175 m visoka Nanga Parbat. Iako je već 3. srpnja 1953. g. izvanredni Hermann Buhl stajao na tom vrhu, mogao bi se bez daljnje reči ovaj uspon smatrati za prvenstveni, jer je izvršen sa potpuno suprotne strane. Ovaj uspon će svakako ući u analu kvalitetnih himalajskih uspona, jer se bez daljnje reči može smatrati najtežim do sada izvršenim usponom na jedan od 14 osamtisućnjaka.

Uspon je izvršen preko Diamir-padine, koja u svojih 3000 visine iziskuje od penjača i savladavanje VI stupnja teškoće. Prošlogodišnja ekspedicija je vršila uspon istim pravcем ali je morala zbog nadolaska monsuna prekinuti napredovanje na 7100 m, tj. nedaleko samog vrha. Ovogodišnju ekspediciju je vodio poznati Karl Herrligkoffer, koji je bio šef ekspedicije i prilikom prvog osvajanja Nanga Parbata 1953. godine. U sastav ekspedicije su ušli najpoznatiji njemački penjači, moglo bi se bez daljnje reči elita: Michel Anderl, Toni Kinshofer, Jörg Lehne, Sigfried Löw, Rudolf Marek, Toni Messner, Harry Rost i Gerhard Wagner. Interesantno je napomenuti da su postavljena samo četiri logora što je svojevrstan rekord. Prvi put je upotrijebljena jedna primitivna žičara, s kojom je prebacivana hrana sa 5600 na 6000 m.

Ovaj detalj bio je i najteži na čitavom usponu. Svi ti usponi pod nevjerojatno teškim okolnostima su vršeni bez aparata sa kisikom, tako da su samo najspasobniji uspjeli dosegći logor IV (7100 m). Jurišnu grupu su sačinjavali Toni Kinshofer, Anderl Mannhard (poznati iz zimskog uspona u stijeni Eigera) te Siegfried Löw, koji je već prošle godine bio u neuspjeloj ekspediciji na Nanga Parbat. Iako je osjećao posljedice starih rana od smrzavanja, želio je svakako dosegći vrh. Uspon je započeo u 1 sat noću, a sam vrh je osvojen u 16 sati. Dva metra ispod vrha članovi su pronašli malu kamenu piramide, koju je ovdje izgrad još Hermann Buhl. Na silazu je došlo do teške nesreće, u kojoj je smrtno nastradao Siegfried Löw. Na jednom strmom snježištu je pao i sudario se sa jednim velikim kamenim blokom. Ostala dvojica su se slijedećeg dana spustila u logor III, ali nisu mogli dovesti ekipu za transport trupla. Kinshofer i Mannhard su zadobili opasne smrzotine, tako da su avionom transportirani u München. Smrću Siegfrieda Löwa, svjetski alpinizam je izgubio jednog od svojih najboljih alpinista. Od poznatog alpiniste klasičnog doba, Engleza A. F. Mummeria, koji je poginuo prilikom uspona u Nanga Parbat 1895, Siegfried Löw je bio 32. žrtva. Ovim usponom započelo je novo razdoblje u historiji svjetskog alpinizma.

SADRŽAJ XIV GODIŠTA

I. ČLANCI

<i>Beširović Uzeir:</i> <i>Zelengora</i>	76
<i>Beširović Uzeir:</i> <i>Žed u planini</i>	101
<i>Beširović Uzeir:</i> <i>Jedna noć i jedan dan u Prenju</i>	205
<i>Beširović Uzeir:</i> <i>Na zelenim pašnjacima Bitovnje</i>	259
<i>Blašković prof. dr Vladimir:</i> Profesor Marijana Gušić	9
<i>Blašković prof. dr Vladimir:</i> Prof. dr Josip Poljak	193
<i>Božić Vladimir:</i> <i>Jama Sniežna u Poljskoj</i>	106
<i>Božičević Srećko:</i> Profesor Poljak kao speleolog	196
<i>Božičević Srećko:</i> <i>Posljednje stranice dnevnika</i>	241
<i>Čaušević H.:</i> <i>Misli na cesti rođene</i>	68
<i>Čaušević H.:</i> <i>Na planini Bošnjana Dobrijeh</i>	145
<i>Čaušević H.:</i> <i>Zapisi s Veleža</i>	247
<i>Duić Janko:</i> <i>Orijentaciona takmičenja</i>	119
<i>Durić Tomislav:</i> <i>Stari gradovi i dvorci oko Psunja i Papuka</i>	175
<i>Frankić ing. Krešimir:</i> <i>Na skijama i oko njih</i>	23
<i>Gilić Stanislav:</i> <i>Izvan vertikale</i>	116
<i>Horvat Vlado:</i> <i>Susreti s životinjama</i>	51
<i>Horvat Vlado:</i> <i>Kako je nastalo ime »Šumarev grob«</i>	246
<i>Jelkić M. Dušan:</i> <i>Sjećanje na dra Josipa Poljaka</i>	198
<i>Jagačić Tomislav:</i> <i>Tri uspomene s Prokletija</i>	73
<i>Kamenarović Marinka:</i> <i>Potreba osnutka planinarskih straža</i>	172
<i>Kordić Franjo:</i> <i>Na nepoznatom putu</i>	65
<i>Krivokapić S. Dušan:</i> <i>Na koju se planinu peo makedonski kralj Filip V?</i>	79
<i>Krivokapić S. Dušan:</i> <i>Planinske opasnosti na Šar-planini</i>	273
<i>Kušen Eduard:</i> <i>Vatreno krštenje</i>	267
<i>Lučić-Roki Petar:</i> <i>Alpinizam u Hrvatskoj nakon oslobođenja</i>	97
<i>Marković Mirko:</i> <i>Klekovača</i>	111
<i>Marković Mirko:</i> <i>Bibliografija radova prof. dra Josipa Poljaka</i>	200
<i>Marković Ljerka i Mirko:</i> <i>Preko Ozeblina — od Udbine do Donjeg Lapca</i>	223
<i>Oštrić Vlado:</i> <i>Na Stražištu</i>	49
<i>Oštrić Vlado:</i> <i>Viduša</i>	203
<i>Ott Ivo:</i> <i>Kako je nastala Karlovačka transverzala</i>	253
<i>Pajalić Tihomir:</i> <i>Istraživanje Triglavskog brezna</i>	27
<i>Pajalić Tihomir:</i> <i>Šaranova jama</i>	209
<i>Poljak dr Željko:</i> Prof. dr Branimir Gušić	3
<i>Poljak dr Željko:</i> <i>»Planinarstvo i kartografija«</i>	36
<i>Poljak dr Željko:</i> <i>Moji planinarski grijesi</i>	61
<i>Pražić prof. dr Mihajlo:</i> <i>»Na udbinskim pijescima«</i>	34
<i>Pražić prof. dr Mihajlo:</i> <i>Što je planinarstvo?</i>	220
<i>Radimir ing. Dragutin:</i> <i>Stabla kao spomenici</i>	122
<i>Ribarović Davor:</i> <i>Dolomitski dnevnik</i>	150
<i>Saletto Mario:</i> <i>»Tour de Yougoslavie III«</i>	13

Skendrović Vlado: Kroz Prokletije	250
Smerke Zlatko: Dolomiti	211
Ščedrov ing Oleg: Kako sam doživio Kanin	263
Šumljak Ivan: Slovenska planinska transverzala	217
Švob Goran: Perasov jarak	215
Tabak Petar: Na prvome usponu	162
Tabaković Hamdo: Planinarski domovi u Bosni i Hercegovini	123
Truhelka Agata: Sedam dunuma šume	104
Diskusija o Medvednici	171

II IZ LITERATURE

Osnovna znanja iz speleologije (Dr Željko Poljak)	37
Planinski vestnik 1960 (Srećko Božičević)	37
Speleolog 1957—1961 (Dr Željko Poljak)	38
Zaštita prirode (Dr Željko Poljak)	85
Jevremović: Planine okoline Beograda I—II (Dr Željko Poljak)	87
Matvejev: Biogeografija Jugoslavije (Dr J. Kovačević)	87
Geiger: Piloti Glečera (Adolf Rotovnik)	88
Perfahl: Planine (Adolf Rotovnik)	88
Club Andino Bariloche (Adolf Rotovnik)	88
Stojanović: Medicina u planini (Prof. dr Mihajlo Pražić)	170
Planinski vestnik 1960 (Prof. dr Mihajlo Pražić)	171
Planinski vestnik 1961 (Prof. dr Mihajlo Pražić)	231
Kroz planine broj 16—21 (Dr Željko Poljak)	279

III IZ RADA NAŠIH ORGANIZACIJA

Planinarski odbor 13-godišnjaka (Ante Grimani)	30
Kalendar akcija PSH za 1962. godinu	39
Novo rukovodstvo PSH	42
Planinarski klub »Split«	41
Zaključci skupštine PSH	89
Planinarska odlikovanja	117
Statut Planinarskog saveza Hrvatske	181
Uzorni planinarski rad pionira u Splitu	270

IV IZ PERA MLADIH

Kodrnja Nevenka: Moj »zlatni ključić«	31
Stunić Zoran: Na krovu Hrvatskog zagorja	33
Jakšić Štefica: Dok potočić žubori	32
Jovanov Dorina: Na Kozjaku	78
Božičković Ljerka: Uspomena s Mangrtu	78

V VIJESTI

Iz naše zemlje	42, 93, 137, 189, 233, 281
Iz inozemstva	46, 95, 142, 238, 285

KAKO DA POMOGNEMO „NAŠIM PLANINAMA”

Svi mi želimo da naš časopis redovno izlazi
Želimo da grafičkom i sadržajnom kvalitetom bude na visini.
Da li ćemo u tome imati uspjeha, ovisi o svima nama.

PRETPLATNICI!

Šaljite na vrijeme pretplatu jer grafička industrija ne voli dužnike.
Broj pretplatnika je od presudne važnosti za napredak svakog lista.

SURADNICI!

Opišite zanimljive zgode iz planinarskog života i šaljite nam Vaše najuspjelije fotografije!

ČITAOCI!

Pokažite naš časopis i drugima!
Neka svatko pokuša naći po jednog novog pretplatnika.
To nije teško, jer ima mnogo planinara koji ni ne znaju za naš list.

ORGANIZACIJE!

Na planinarskim takmičenjima i na godišnjim skupštinama nagradite zaslужne planinare pretplatom na »Naše planine«!

Koristite propagandnu moć štampe i preplatite u Vašem mjestu važnije ustanove, organizacije, kolektive, škole i odgovorne osobe, čija je suradnja i pomoć važna za razvitak i afirmaciju planinarstva.

Uredništvo će od Nove godine iznenaditi čitaoce redovnim slikovnim prilogom na finom papiru.

Kao i svake godine redovnim pretplatnicima se spremo kao besplatni prilog jedan planinarski vodič.

UPRAVO IZAŠLO IZ ŠTAMPE!

Hans A. Förster—Frans Grassler

JURIŠ NA VRHOVE SVIJETA

S njemačkog preveo: Zvonimir Golob
Predgovor napisao: Branislav Čelap

22 stranice, format 15.5×22.5 cm, tvrdi uvez s ovitkom u pet boja. Prilog:
24 strane originalnih snimaka na finom papiru za umjetni tisak. Opre-
mio knjigu Ferdo Bis.

Ova je knjiga rezultat suradnje dvojice njemačkih autora — H. A. Förstera iz Leipziga i F. Grasslera iz Münchena — i sadrži na vrlo zanimljiv način obrađenu historiju osvajanja najviših planinskih vrhunaca svijeta.

U prvom dijelu knjige autori su dali ne samo preglednu historiju nego čitavu jednu sociološku studiju razvoja svjetskog alpinizma, kao pokreta novog doba koji se poslije francuske revolucije razvijao u Evropi usporedio s borbom za novi društveni poredak.

Prve stranice svoje knjige autori su posvetili najpoznatijim pionirima alpinizma, njihovu životu, njihovim otkrićima i njihovim često nadljudskim naporima u svladavanju gotovo neprolaznih zapreka koje su im sprečavale put na nove i sve više planinske vrhunce.

Nakon vrlo zanimljivog uvoda, pisci prelaze na obradu najznačajnijih pothvata alpinizma, opisujući uspone na Tienčin i Pamir, zatim na Karakorum i Himalaju, te svih deset ekspedicija na Mount Everest koje su redom od 1921. uzaludno jurišale na najviši vrh svijeta, pa do 29. 8. 1953. kad su Hillary i Tensing u neobično dramatskoj borbi s prirodnim elementima konačno dospjeli do »vrha svijeta«. Zatim slijede isto tako uzbudljive ekspedicije na ukupno 14 najviših vrhova svijeta, giganta preko 8.000 metara koji su jedan za drugim osvajani.

Iako alpinizam još nije masovan pokret među našim planinarima, ipak se s vjerojatnošću može pretpostaviti da će ova vrlo dobro pisana knjiga svojim dramatskim i uzbudljivim sadržajem kao i živim i zanimljivim načinom obrade zainteresirati naše planinare i sve one koji se zanimaju za ovu vrstu literature — i to tim više što dosad na našem jeziku nismo imali slične knjige.

**KNJIGA KOJA ĆE ODUŠEVITI
SVAKOG LJUBITELJA PLANINARSTVA!**